

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

*”Det är vårt barn,
men inte vårt biologiska.”*

- Om anknytning i familjehem

Socionomprogrammet

C-uppsats, VT 2010

Författare: Emelie Karlsson och Sofia Lindberg

Handledare: Ingrid Höjer

Abstract

Titel: ”Det är vårt barn, men inte vårt biologiska” – om anknytning i familjehem.

Författare: Emelie Karlsson och Sofia Lindberg

Nyckelord: Anknytning, familjehem, trygg bas.

Många av de barn som placeras i familjehem har inte utvecklat en trygg anknytning till sina biologiska föräldrar, utan visar istället tecken på en otrygg anknytning, en ofta förekommande form är desorganiserad anknytning. Den desorganiserade anknytningsmönstret utgör en allvarlig riskfaktor och kan få långtgående följder för barn med detta anknytningsmönster, som exempelvis svårigheter med att hantera påfrestande situationer i livet.

Utifrån ovanstående problemformulering syftar vår studie till att ta reda på om ett barn som visar tecken på att ha en otrygg anknytning till sina biologiska föräldrar, kan förbättra sitt anknytningsmönster i samspel med sina familjehemsföräldrar? Vårt syfte med studien är att förstå hur familjehems förmåga att erbjuda barn tillgänglighet, reflexivitet, familjetillhörighet och öka barnets självständighet och självförtroende påverkar barns anknytningsmönster. Samt undersöka hur familjehem resonerar kring anknytning och vilka förändringar familjehemsföräldrarna har kunnat se i barnens beteende under placeringens gång. Vi vill även undersöka hur familjehemsföräldrarna uppfattar att Familjehemsgruppen har stöttat dem i att utveckla relation till barnet.

Vår empiri tyder på att barn kan ändra sina anknytningsmönster. Detta blir framförallt tydligt i de fall då de placerade barnen hade ett undvikande beteende i början av placeringen. Samtliga informanternas berättelser visar på att barns undvikande beteende kan övergå i kontaktsökande, om barnen har placerats i familjehem som är tillgängliga och reflexiva. Samt ger barnen en trygg bas i form av familjetillhörighet och främjar deras utveckling av självständighet och självförtroende. Många av familjerna lyfter fram stödet från Familjehemsgruppen som betydelsefullt för att de ska klara sitt uppdrag som familjehem. Majoriteten av familjehemmen har varit nöjda med stödet. Familjehemmen önskar att socialtjänsten hade tillvaratagit deras erfarenheter på ett bättre sätt för att utveckla rutinerna för socialtjänstens arbete.

En konklusion från vår studie kommer fram till är att barn som placeras i familjehem kan ändra sina anknytningsmönster. Flera barn visar tecken på att de har lyckats utveckla en trygg anknytning till sina familjehemsföräldrar. Vi anser att vi har belägg för att hävda att familjehemsföräldrars förmåga att erbjuda de placerade barnen tillgänglighet, reflexivitet, familjetillhörighet och öka barnets självständighet och självförtroende har betydelse för barnets möjlighet att ändra sina anknytningsmönster.

Tack!

Vi vill först och främst tacka de personer som vi har intervjuat i vår studie. Tack för att ni har tagit er tid att besvara våra frågor och delat med er av era upplevelser och erfarenheter. Utan er skulle inte uppsatsen kunnat skrivas.

Tack till familjehemsgrupperna i de båda kommuner vi valt att studera för att ni har hjälpt oss att komma i kontakt med våra informanter.

Vi vill även tacka vår handledare Ingrid Höjer för ovärderliga litteraturtips och konstruktiv handledning där hon lugnat våra nerver och uppmuntrat oss att vara kreativa.

Emelie och Sofia

April 2010

Innehåll

1. Inledning.....	7
1.1 Syfte och frågeställningar	8
1.1.1 Syfte	8
1.1.2 Problemformulering	8
1.1.3 Frågeställningar	8
1.2 Begrepp.....	8
1.3 Uppsatsens disposition	9
2. Bakgrund	10
2.1 Vad innebär det att vara familjehem?.....	10
2.2 Familjehemsutredningar	11
2.3 Familjehemsplaceringar ur en juridisk synvinkel.....	12
2.4 Familjehemsgrupp	12
2.5 Familjehemsvården i siffror.....	13
3. Metod	14
3.1 Informanterna	14
3.2 Författarnas förståelse	15
3.3 Genomförande av datainsamling	16
3.3.1 Intervjuerna	16
3.3.2 Litteraturstudier	17
3.3.3 Författarnas arbetsfördelning	18
3.4 Urval och avgränsning.....	18
3.5 Resultat och analys	19
3.6 Etiska överväganden.....	20
3.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	20
3.7.1 Validitet.....	21
3.7.2 Reliabilitet	21
3.7.3 Generaliserbarhet	21
4. Anknypningsteori.....	23
4.1 Bakgrund	23
4.2 En trygg bas	24
4.3 Anknypningsmönster.....	24

4.4 Internalisering	26
4.5 Möjligheter att förändra sina anknytningsmönster	26
5. Tidigare forskning	28
5.1 Studierna	28
5.2 Teman	29
5.2.1 Tillgänglighet	29
5.2.2 Reflexivitet	30
5.2.3 Självförtroende	30
5.2.4 Självtändighet	30
5.2.5 Familjetillhörighet	31
5.2.6 Stöd till familjehem	32
6. Resultat	34
6.1 Bakgrund	34
6.1.1 Hur de blev familjehem	34
6.1.2 Kontakt med de biologiska föräldrarna	35
6.1.3 Relationsutveckling	35
6.2 Tillgänglighet	36
6.2.1 Första tiden	36
6.2.2 Vara ensam	37
6.2.3 Kontaktsökande	38
6.3 Reflexivitet	39
6.3.1 Barnets behov	39
6.3.2 Information om barnen	40
6.4 Självförtroende	41
6.4.1 Utforska världen	41
6.4.2 Öka självförtroende	41
6.4.3 Ursprung	42
6.5 Självtändighet	43
6.5.1 Be om hjälp	43
6.5.2 Stöd från andra vuxna	44
6.5.3 Interagerar med andra barn	44
6.6 Familjetillhörighet	45
6.6.1 Presenterar barnet	45

6.6.2 Normer och värderingar	45
6.6.3 Framtiden	46
6.7 Stöd.....	47
6.7.1 Utbildning.....	48
7. Analys.....	49
7.1 Tillgänglighet.....	49
7.2 Reflexivitet	50
7.3 Självförtroende	52
7.4 Självtändighet.....	53
7.5 Familjetillhörighet	54
7.6 Stöd.....	56
8. Slutdiskussion.....	59
8.1 Förslag för vidare forskning	60
8.2 Konklusioner och slutord.....	60
Referenser.....	62
Bilagor.....	64
Bilaga 1 – informationsbrev	64
Bilaga 2- Intervjuguide.....	65
Bilaga 3- BBIC.....	68

1. Inledning

Att utveckla goda och trygga relationer under de första levnadsåren ger ett skydd mot framtida påfrestningar och är en god grund för att utveckla psykisk hälsa¹. Att spädbarnet utvecklar en trygg anknytning är en stor skyddsfaktor för barnet och har alltså en stor betydelse för resten av barnets liv. Förutsättningen för att utveckla en trygg anknytning är ett tillfredsställande samspel mellan barnet och anknytningspersonerna. Ett tillfredsställande samspel innebär att de vuxna uppfattar barnets signaler, tolkar dem rätt och reagerar adekvat på dem. Det leder till att barnet får både sina fysiska och psykologiska behov tillgodosedda. I samspelet formas stabila mönster för barnets sätt att hantera påfrestningar. Denna förmåga grundas på barnets föreställningar om hur anknytningspersonen kommer att reagera på olika signaler och i olika situationer².

I Sverige är det socialtjänsten som ansvarar för att barn växer upp under trygga förhållanden. En del i detta är att ingripa då de biologiska föräldrarna av olika skäl inte förmår tillgodose barnens behov och barnen utsätts för omsorgssvikt. 2008 var det 22700 barn som under kortare eller längre perioder behövde vistas utanför sina biologiska hem. När socialtjänsten placerar ett barn görs det i tre av fyra gånger i ett familjehem³.

I studien *Providing a Secure Base in Long-term Foster Care* har Mary Beek och Gillian Schofield (2004) studerat det föräldraskap som familjehemsföräldrar erbjuder placerade barn. Fokus läggs på hur familjehemmet kan erbjuda barn en trygg bas utifrån fyra centrala dimensioner av omsorgsgivande och föräldraförmåga. Dessa är tillgänglighet, reflexivitet, självförtroende och självständighet. Familjetillhörighet är en femte dimension som Beek och Schofield har lagt till eftersom de anser att känslan av att tillhöra en familj ökar barnets känsla av psykosocial trygghet⁴.

Vi har valt att basera vår studie på Beek och Schofields begrepp och utifrån det studera hur anknytningen i familjehem kan gå till. Samt vilken utveckling som kan ske när barn placeras i ett familjehem. Vi har även lagt till ett tema, stöd, som innefattar det stöd professionella i Familjehemsgruppen ger familjehemmen. Vi anser stöd väsentligt för att familjehemmen skall ges de rätta förutsättningarna för att kunna fokusera på sitt uppdrag som familjehem.

¹ Broberg mfl, 2006.

² Ibid.

³ Socialstyrelsen, 2009.

⁴ Beek och Schofield, 2004.

1.1 Syfte och frågeställningar

1.1.1 Syfte

Vårt syfte med studien är att förstå hur familjehems förmåga att erbjuda barn tillgänglighet, reflexivitet, familjetillhörighet och öka barnets självständighet och självförtroende påverkar barns anknytningsmönster. Vi vill undersöka om anknytningsmönster kan förändras och hur familjehem resonerar kring anknytning och vilka förändringar de har kunnat se i barnens beteende under placeringens gång. Vi vill även undersöka hur familjehemsföräldrarna uppfattar att Familjehemsgruppen har stöttat dem i att utveckla relation till barnet och underlättat för familjehemsföräldrarna att hjälpa barnet att utveckla nya anknytningsmönster.

1.1.2 Problemformulering

Många av de barn som placeras i familjehem har inte utvecklat en trygg anknytning till sina biologiska föräldrar, utan visar istället tecken på en otrygg anknytning, en ofta förekommande form är desorganiserad anknytning⁵. Den desorganiserade anknytningen utgör en allvarlig riskfaktor och kan få långtgående följder för barn med detta anknytningsmönster, som exempelvis svårigheter med att hantera påfrestande situationer i livet⁶.

1.1.3 Frågeställningar

- Kan ett barn som visar tecken på otrygg anknytning till sina biologiska föräldrar utveckla en relation till sina familjehemsföräldrar som tyder på trygg anknytning?
- Vad har familjehemmen gjort för att bidra till att barnen kan förändra sina anknytningsmönster och hur har anknytningsmönstren förändrats under placeringarna?
- Anser familjehemmen att stödet från Familjehemsgruppen har underlättat deras arbete med att stötta barnen i utvecklingen av nya anknytningsmönster och hur har stödet utformats?

1.2 Begrepp

Anknytning - Begreppen för barns sätt att knyta an till sina föräldrar eller annan omsorgsgivare är många. Bowlby som är grundaren till anknytningsteorin använder sig av begreppet bindning men vi har valt att i överensstämmande med nutida forskning⁷, använda ordet anknytning.

Anknytningsmönster/Inre arbetsmodeller- Inre arbetsmodeller är inre representationer av verkligheten. Barnet skapar inre arbetsmodeller av relationer och hur de går till genom erfarenheter av samspel med anknytningspersonen. Barnet utvecklar på så vis modeller av andra och självet som utgör barnets anknytningsmönster⁸. Dessa olika anknytningsmönster återfinns på s. 24 i uppsatsen.

⁵ Havnesköld & Risholm Morthander, 2005.

⁶ Bowlby, 1994.

⁷ Beek och Scholdfield, 2004, Goldberg, 2000, Havnesköld & Risholm Morthander, 2005, mfl

⁸ Broberg, mfl 2006.

Anknytningsperson- Den omsorgsperson som barnet knyter an till, oftast den biologiska föräldern. I denna uppsats används begreppet oavsett om det är den biologiska föräldern eller familjehemsföräldern som är den primära omsorgsgivaren. I litteraturen förekommer även andra begrepp för detta så som; anknytningsfigur och omsorgsgivare⁹.

BBIC- Barns behov i centrum¹⁰.

Familjehem- Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt¹¹.

HVB- ”Hem för vård eller boende” är en insats som Socialstyrelsen förordnar då barn inte kan bo kvar i sina biologiska hem. Det kan drivas av offentlig eller privat vårdgivare. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ måste ha tillstånd av länsstyrelsen för att bedriva verksamheten¹².

Internalisering - införlivande, inkorporerande; införlivande i det egna tänkandet¹³. Ordets förekomst i uppsatsen syftar till barns internalisering av anknytningsmönster.

Trygg bas- Utgörs ofta av anknytningspersonen, barnet förknippar den personen med trygghet. Personen kan då användas som en bas av barnet dit det återvänder när det blir stressat eller oroligt. Personen erbjuder då barnet en trygghet som gör att barnet blir lugnt och sedan kan återuppta sitt utforskande av världen¹⁴.

1.3 Uppsatsens disposition

Kapitel ett innehåller inledning, syfte, problemformulering och frågeställningar där läsaren får en kort presentation av uppsatsen och dess fokus. Kapitel två heter bakgrund och där redogörs för vad det innebär att vara ett familjehem, aktuell lagstiftning, statistik och vad en familjehemsgrupp är. I kapitel tre som är metod beskrivs bland annat informanterna, vår förförståelse som författare och genomförande av datainsamling. Kapitel fyra är teorikapitlet där anknytningsteorin fördjupas. Kapitel fem är tidigare forskning där delar av forskningsfronten återges, här återkommer begreppen från inledningen i form av teman och definieras tydligare. Rubriken stöd introduceras, vilket handlar om det stöd familjehemmen fått och anser sig behöva från Familjehemsgruppen. Kapitel sex är resultat och här återges empirin enligt samma teman som i tidigare forskning. Rubriken bakgrund har tillkommit för att introducera familjerna utifrån hur det kom sig att de blev familjehem, hur relationen till de placerade barnen och deras biologiska föräldrar ser ut. Kapitel sju är analys och här knyts empirin ihop med tidigare forskning och teori. Kapitel åtta är slutdiskussion, här lyfts vissa resultat från analysen upp och diskuteras utifrån begreppet barns bästa. Uppsatsen avslutas sedan med referenser och bilagor som innehåller intervjuguiden, informationsbrev och information om BBIC.

⁹ Beek och Schofield, 2004.

¹⁰ Se bilaga 3.

¹¹ Socialstyrelsen, 2009.

¹² Ibid.

¹³ Nationalencyklopedin, 2010-04-01.

¹⁴ Bowlby, 1994.

2. Bakgrund

2.1 Vad innebär det att vara familjehem?

*”Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.”*¹⁵

Eftersom vår uppsats är avgränsad till att endast handla om barn så avser familjehem i texten de familjehem som tar emot barn.

Barn kan stanna olika lång tid i familjehem och målet som familjehem, tillsammans med socialtjänsten arbetar mot, är att barnen ska återförenas med sin biologiska familj. En viktig del i den återföreningen är umgänge med den biologiska familjen¹⁶. ”Det tredelade föräldraskapet” är ett begrepp som syftar på de tre aktörer som tillsammans har ansvaret för barnet och ska arbeta för barnets bästa. De tre aktörerna är de biologiska föräldrarna, socialtjänsten och familjehemmet. Det tredelade föräldraskapet framhäver behovet av samverkan vid en familjehemsplacering, det vill säga att socialtjänsten, familjehemmet och de biologiska föräldrarna har ett gemensamt vårdansvar för barnet¹⁷.

Det är således ett föräldraskap som utformas i skärningspunkten av vardagligt liv och omsorg om barnet och företrädare för samhället. Föräldraskapet som familjehem är således komplext. Familjehemmet ska förhålla sig till och delvis anpassa sig till de biologiska föräldrarna och även socialtjänsten. Det finns några principer i socialtjänstlagen som skall vara vägledande vid en familjehemsplacering. En av principerna är att vårdnadshavaren i så stor utsträckning som möjligt skall behålla ansvaret för barnet. Forskningsprojektet ”Barn i kris-projektet” ändrade synen på de biologiska föräldrarna i familjehemsvård genom att deras position stärktes. I projektet kom forskarna fram till att det var avgörande för barnens utveckling att ha en fortsatt relation med de biologiska föräldrarna. I och med projektet, började de biologiska föräldrarna anses som värdefulla för sina barn även efter en placering i familjehem och de fick ökat inflytande över vården för sina barn¹⁸. Projektet visade även på betydelsen av att familjehemmet och de biologiska föräldrarna hade en konfliktfri relation och kunde samarbeta kring barnet¹⁹. I och med BBICs²⁰ införande har de biologiska föräldrarnas insyn i vården kring barnet och deras delaktighet ytterligare stärkts och ses som värdefullt för barns utveckling²¹. En annan vägledande princip är att socialtjänsten är förpliktad att kontrollera att barnet får ”god vård”. Begreppet ”god vård” i 6 kap. 1 § 3 st. SoL (2001:453) innebär en bestämmelse om att vården bör formas så att samhörigheten mellan barnet och dennes

¹⁵ Socialstyrelsen, 2009.

¹⁶ Familjevårdens Centralorganisation.

¹⁷ Dahlberg & Forssell, 2006.

¹⁸ Cederblad, 2005.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Se bilaga 3.

²¹ Dahlberg & Forssell, 2006.

anhöriga och närstående främjas samt att kontakten till hemmiljön underlättas. Barnet kan flytta tillbaka till det biologiska hemmet när målet med vården har uppnåtts, vilket också är den tredje principen vid en familjehemsplacering. I övrigt har socialtjänsten bland annat ansvar för att upprätta en vårdplan, genomförandeplan samt att följa upp vården minst var sjätte månad²².

Familjehemmet är uppdragstagare åt socialtjänsten och vårdgivare till barnet. Familjehemmet har rätt till stöd från socialtjänsten för att kunna hantera sitt uppdrag. De biologiska föräldrarna har i sin tur rätt att få stöd från socialtjänsten. Beroende på om placeringen är frivillig eller under tvång har föräldrarna olika stora möjligheter att påverka vården²³.

2.2 Familjehemsutredningar

I Sverige är de två vanligaste metoderna för att utreda blivande familjehem Kälvestensmetoden och PRIDEmetoden. Kälvestensmetoden är en intervjumetod och bygger på psykodynamisk teori och ett generationssamband. Generationssambandet syftar till att det liv en familj lever idag påverkas och influeras av det liv som den vuxna/de vuxna levt med sina föräldrar i sitt/sina uppväxthem. Frågorna i intervjun handlar därför mycket om att personen ska reflektera kring sin egen uppväxt, intervjuerna hålls med paret var för sig. Redan från första intresseanmälan påbörjas Kälvestensmetoden genom en kontaktfas, sedan orienteringsfas som består av hembesök i familjen, intervjufas som vi beskrev ovan och metoden avslutas med en uppföljningsfas, där familjen får återföring på vad socialsekreterarna har sett vid tolkningen av intervjuerna²⁴. PRIDEmetoden är ett kompetensbaserat utbildningsprogram som syftar till att förbereda, utreda, utveckla och stödja familjehem. PRIDEmetoden består av två delar, förutom utbildning- och utredningsbiten syftar PRIDE till att fortbilda redan verksamma familjehem. Utbildning- och utredningsbiten görs i grupper på ca tio par där de träffas tillsammans med två PRIDEutbildare en kväll i veckan under tio veckor. Under träffarna får deltagarna lära sig om den aktuella lagstiftningen kring familjehem, rättigheter och skyldigheter som familjehem har samt möjlighet till känslomässig förberedelse för att eventuellt ta emot ett barn. Deltagarna får under utbildningens gång skriva en livsbok där de presenterar sig själva och sina liv från barndomen fram till idag. Utbildningsledarna gör hembesök hos familjerna för att lära känna familjerna bättre och se hur deras vardagssituation ser ut samt ta del av deras familjedynamik. Utbildningen innehåller en del rollspel och inlevelseövningar som bland annat handlar om olika situationer som kan uppstå i familjehemmet om ett barn placeras, olika problematik som barn kan ha när de kommer till familjehemmen och hur familjehemmen skulle handskas med detta etcetera. När utbildningen sedan avslutas diskuterar familjen tillsammans med utbildarna om familjens möjligheter till att bli familjehem utifrån familjens vilja, förmåga, kompetens samt inställning till att arbeta i team²⁵.

²² Nordin, 2003; Mattson, 2006.

²³ Erman, 2003.

²⁴ Kälvesten & Meldahl, 1982.

²⁵ Sundell & Thunell, 1997, s. 19-20.

2.3 Familjehemsplaceringar ur en juridisk synvinkel

I detta avsnitt behandlas lagstiftning kring hur socialsekreterare och familjehem bör och skall arbeta. Det innebär grundläggande bestämmelser vid familjehemsplaceringar och socialtjänstens ansvar. De lagar som styr familjehemsvården är främst Lagen av vård av unga (LVU) och Socialtjänstlagen (SoL).

Definitionen av familjehem kommer från socialtjänstförordningen (2001:937) 3 kap. 2 §. För att bli familjehem går man igenom en utredning. I de två kommuner vi valt att titta på använder de sig av Kälvestensmetoden. När utredningen avslutats så lämnas den till sociala utskottet så att socialnämnden får ge sitt medgivande enligt 6 kap. 6 § i SoL²⁶.

Familjehemsplaceringar genomförs jämlikt bestämmelser i SoL, LVU och vissa fall när barnet har en utvecklingsstörning, enligt LSS. Frivilliga placeringar enligt SoL förekommer betydligt oftare än tvångsplaceringar enligt LVU. Av de cirka 15 800 barn och unga som hade heldygnsinsats den 1 november 2008 hade ungefär 10 800 vård med stöd av SoL, cirka 5000 barn och unga fick vård enligt LVU varav cirka 200 var omedelbart omhändertagna enligt LVU²⁷. SoL betonar hur viktiga de biologiska föräldrarna är för barnet och därför söker socialtjänsten i första hand lösningar där barnet kan vårdas och bo med familjen. För att kunna besluta om insatser enligt SoL krävs det samtycke och därmed frivillighet från vårdnadshavaren och om barnet har fyllt 15 år behövs även samtycke från denne²⁸.

Familjehemsplaceringar enligt 2 § eller 3 § LVU, det vill säga tvångsplaceringar, kräver att det finns missförhållanden i omsorgen från föräldrarnas sida eller ett självdestruktivt beteende hos barnet. Ett missförhållande som i sin tur medför en påtaglig risk och skada för barnets hälsa och utveckling. En förutsättning för beslut enligt LVU är även att det saknas samtycke till vård från minst en vårdnadshavare eller ungdomen om denne har fyllt 15 år. LVU kompletterar SoL, eftersom det är en skyddslag som griper in när barnet inte kan skyddas på frivillig väg. Möjligheterna att påverka barnets placering ser olika ut beroende på placeringsform²⁹. Vid en tvångsplacering blir vårdnadshavarens och ungdomens rätt att bestämma mer begränsad och vid en frivilligplacering har vårdnadshavaren och ungdomen fortfarande rätt att påverka barnets/ungdomens vardag till en viss grad³⁰.

2.4 Familjehemsgrupp

Organisatoriskt tillhör de båda Familjehemsgrupperna Socialförvaltningen i de två kommuner vi varit i kontakt med. I den ena kommunen ligger Familjehemsgruppen under Individ- och familjeomsorgens (IFO) utredningssektion. I den andra kommunen är Familjehemsgruppen en del av Socialförvaltningens uppdragsavdelning - barn och familj. I Familjehemsgruppen arbetar barnsekreterare och familjehemssekreterare. Familjehemssekreterarna arbetar för att rekrytera familjehem och kontaktfamiljer. De gör familjehemsutredningar enligt Kälvestensmetoden, upprättar avtal, betalar ut ersättningar och ger handledning till uppdragsfamiljerna. Barnsekreterarna är det placerade barnets kontakt. Barnsekreterarna har

²⁶ Erman, 2003.

²⁷ Socialstyrelsen, 2009.

²⁸ Gregow, 2006.

²⁹ Mattson, 2006.

³⁰ Ibid.

barnsamtal, gör genomförandeplaner, överväganden var sjätte månad och vid placeringar enligt 3§ LVU omprövningar om vårdens varaktighet var sjätte månad. Barnsekreteraren har även kontakten med de biologiska föräldrarna och planerar hur umgänget ska se ut ³¹.

2.5 Familjehemsvården i siffror

Nedan följer statistik hämtat ur socialstyrelsens rapport (2009) ”Barn och unga – insatser år 2008”. Insatserna är enligt SoL och LVU. Det är den mest aktuella statistiken från socialstyrelsen och den baseras på hela landet.

Familjehemsplaceringar innefattas i begreppet heldygnsinsatser där även: HVB-hem som drivs av kommun eller landsting, HVB-hem som drivs av enskild, HVB-hem med särskild tillsyn, eget hem eller annan placeringsform, innefattas. I Sverige hade cirka 15800 barn och unga heldygnsinsatser den 1 november 2008. Totalt var 22700 barn placerade någon gång under året. ”*Familjehem var den vanligaste placeringsformen bland barn och unga med insats den 1 november 2008. 75 procent av de SoL-vårdade och 66 procent av de LVU-vårdade barnen och ungdomarna var familjehemsplacerade den dagen*”³². Familjehem är alltså den vårdform som socialtjänsterna i landet förespråkar. På andra plats följer HVB-hemmen i privat regi med 15 % av de SoL-vårdade och 14 % av de LVU-vårdade barnen och ungdomarna den 1 november 2008.

Åldersgruppen 13–17 år är den mest förekommande gruppen för heldygnsinsatser år 2008. I åldersgruppen 0-12 år var det 1 november 2008 5000 barn som hade heldygnsinsatser jämfört med åldersgruppen 13-17 år där motsvarande siffra var 7500 stycken. Av statistiken framgår att det var vanligare att placeringarna för barn i ålderskategorin 13-17 år avbröts jämfört med ålderskategorin 0-12 år. 10500 barn i ålderskategorin 12-17 år hade någon gång under året heldygnsinsats där motsvarande siffra för ålderskategorin 0-12 år var 6900 barn ³³.

³¹ Angel 2010-03-15, Dahl, 2010-03-15.

³² Socialstyrelsen, 2009.s 27.

³³ Socialstyrelsen, 2009.

3. Metod

Vår forskning är av kvalitativ karaktär eftersom vårt resultat baseras på verbala utsagor³⁴. Anknytningen mellan ett barn och en förälder är inte något som går att mäta enligt någon skala, det är inte heller något som med exakthet kan fångas varken i bild eller ord. Det är därför svårt att studera detta med hjälp av kvantitativ metod. Det kvalitativa angreppssättet däremot är lämpligt för att uppnå vårt syfte då det ”fokuserar på upplevelsedimensionen och inte bara på en beskrivning av de förhållanden under vilka personen lever.”³⁵

Hur mycket av en informants livsvärld som en forskare får tillgång till är beroende av olika faktorer, där forskarens personlighet och erfarenhet är en av de centrala. Om forskaren har en personlig anknytning till sitt uppsatsämne kan hon lättare få utförliga svar från informanterna, detta då de känner sig mer avslappnade tillsammans med någon som har en ”inomförståelse” av en liknande verklighet. Personliga erfarenheter gör även att forskaren har en förståelse för vad som är viktigt i en speciell livssituation och kan ställa de frågor som en forskare utan personlig koppling kanske inte hade tänkt på. Forskarens användning av sin personliga erfarenhet kan liknas vid en balansgång, mellan att komma tillräckligt nära för att fånga upplevelsevärlden och för nära där den personliga inblandningen styr resultatet.³⁶

I vår studie har vi det vetenskapsfilosofiska synsättet hermeneutik³⁷, som betyder att tolka. Thomassen (2007) beskriver hermeneutiken som att:

*Människan kan bli ett forskningsobjekt endast i den mån mänskliga tillstånd upplevs, i den mån de kommer till uttryck i livsytringar och i den mån dess yttringar blir förstådda*³⁸.

Hermeneutiken innebär för oss att vi först kunde förstå de olika delarna av intervjuerna då vi förstod helheten. Vår förförståelse har haft betydelse för våra möjligheter att förstå informanterna och hur vi tolkat det resultat vi fått. Vid intervjutillfällena handlade det om att först förstå språket för att sedan kunna förstå informanternas personliga tankar och avsikter³⁹. Vi har försökt att leva oss in i och återskapa det våra informanter sagt i intervjuerna. Vi har tittat på hur våra olika teman hänger ihop och försökt analysera processen som sker mellan temana för att anta ett holistiskt perspektiv på hur temana samverkar när det gäller barns utveckling. Detta kallas för den hermeneutiska cirkeln⁴⁰, och bidrar till att skapa en djupare förståelse av resultaten.

3.1 Informanterna

Alla efternamn i texten är fingerade, i vissa av familjerna har vi även fingerat förnamn på barnen och familjehemsföräldrarna. Detta då det varit av betydelse för tydligheten i citaten.

³⁴ Larsson mfl, 2005, s. 91.

³⁵ Dalen, 2007.

³⁶ Ibid.

³⁷ Thomassen, 2007.

³⁸ Ibid, s181

³⁹ Thomassen, 2007.

⁴⁰ Kvale, 1997, s.45.

Då vi har gett en informant ett förnamn har vi använt det i den löpande texten. De familjer där det inte har varit nödvändigt att fingera förnamn för citaten har inte heller fått namn i den löpande texten. Detta för att öka tydligheten i vilka citat som hör till vilken familj. Familjehemsföräldrarna är mellan 35 – 55 år och utgörs av gifta eller sammanboende heterosexuella par. Familjerna är av Nordiskt ursprung, samtliga bor i villor i södra Sverige.

I familjen Andersson deltog både mannen och kvinnan vid intervjutillfället. Paret har flera biologiska barn, några bor kvar hemma, samt två familjehemsplacerade barn. Barnen är fyraåriga tvillingpojkar som har bott i familjehemmet sedan de var några månader gamla. Det är familjens första uppdrag som familjehem men paret har tidigare varit både kontakt- och jourfamilj.

I familjen Jonzon deltog både kvinnan och mannen, Ernst, vid intervjun. Paret har flera biologiska barn varav några är hemmaboende. Familjen har en fyraårig flicka, Agnes, placerad hos sig sedan drygt ett halvår tillbaka. Agnes är familjens första och enda placering.

I familjen Pettersson var både mannen och kvinnan med vid intervjutillfället. De har flera biologiska barn, varav majoriteten bor kvar hemma, och ett placerat barn, Lukas. Lukas är tre och ett halvt år och placerades när han var drygt ett år gammal. Det är första gången familjen är familjehem, de har tidigare varit kontaktfamilj.

I familjen Larsson deltog endast kvinnan, Natalie, vid intervjutillfället, mannen passade deras familjehemsplacerade dotter Sanna. Sanna är ett år och har varit placerad i drygt ett halvår. Paret har inga biologiska barn och det är första gången de är familjehem.

I familjen Svensson deltog endast kvinnan, Lena, vid intervjun som genomfördes på telefon. Familjen har flera biologiska barn, varav några bor kvar hemma. De har erfarenhet av tidigare placeringar och har för tillfället tre placerade barn hos sig, av dessa är det den yngsta, Jenny, som svaren främst berör. Jenny är placerad sedan knappt ett och ett halvt år tillbaka och är nu tre år gammal.

I familjen Matsson deltog endast Hanna i intervjun, hon och Karl har flera biologiska barn samt två familjehemsplacerade barn, Jesper och Markus. Jesper är tretton år och har bott i familjen i tio år. Markus var tre och ett halvt år när han placerades och han har bott i familjen i ett år. Frågorna ställs i första hand gällande Markus men där Hanna kommer ihåg svarar hon även för Jesper. Markus skulle flytta hem till sin biologiska mamma bara några dagar efter att intervjun ägde rum.

I familjen Johansson deltog både mannen och kvinnan, intervjun genomfördes på telefon. Familjen har biologiska barn, två av dem bor hemma samt de familjehemsplacerade barnen Lisa och Rikard. Lisa är fem år och Rikard fyra år och bor i familjen sedan ett halvår tillbaka.

3.2 Författarnas förförståelse

Vi som skriver den här uppsatsen hade helt olika erfarenheter av familjehemsvård och vad det innebär när vi gav oss in i ämnet. Sofia är biologiskt barn i ett familjehem och gjorde sin praktik på termin fem på socionomprogrammet på en Familjehemsgrupp. Under praktiken träffade hon en del av de familjer som kom att bli informanter i denna studie. Som valbar kurs

har Sofia läst barn och familj- livsvillkor och sociala sammanhang. Detta har inte Emelie gjort, hon har läst anknytningsteori i kursen individ, grupp och familj, som är obligatorisk på socionomprogrammets andra termin. Emelie gjorde sin praktik inom kriminalvården och kom där endast i begränsad utsträckning i kontakt med familjehemsvård. Emelies personliga erfarenhet av familjehemsplaceringar utgörs av en nära vän som under många år växt upp i olika familjehem. Vår förförståelse för ämnet såg alltså olika ut, vi tycker att det har fungerat väldigt bra trots detta och att vi har kunnat komplettera varandra väl. Vi hade en tanke om att de intervjuer där Sofia kände till informanterna skulle kännas mer avslappnade och öppna. Så blev inte fallet, alla intervjuer har känts bra och vi har inte märkt någon skillnad i hur familjerna har bemött oss.

Vår förförståelse har påverkat undersökningen i alla moment, exempelvis när vi satte ihop intervjuguiden och valde ihop vilka teman som frågorna skulle kretsa kring, vilket i sin tur blivit avgörande för de resultat vi har fått. Vi har varit med och skapat resultatet samtidigt som vi sedan har tolkat resultatet genom analysen. Det är en paradox som finns i alla kvalitativa intervjuer⁴¹ och som vi varit medvetna om och tar upp som en diskussion här. Vi har reflekterat över våra roller som forskare under studien och återkommer till den frågan i uppsatsens slutdiskussion.

3.3 Genomförande av datainsamling

Uppsatsen bygger på undersökningsinstrumenten, litteraturstudier och semistrukturerade intervjuer. Litteraturstudierna har vi använt oss av för att läsa in oss på teorier kring barns utveckling och barns behov. Genom teorin har vi sedan valt teman/begrepp att använda oss av i vår semistrukturerade intervjuguide, samt återkomma till som teman i resultat och analys. De begrepp vi valt att använda som teman är hämtade ur anknytningsteorin, så som de beskrivs av Beek och Schofield (2004) och är *tillgänglighet, reflexivitet, självförtroende, självständighet och familjetillhörighet*. Tematiseringen i vår studie har vi alltså gjort deduktivt, det vill säga att vi har hämtat begreppen ur teorin⁴². Däremot har vi varit öppna för andra variabler som våra informanter funnit intressanta och lyft upp som centrala för en bra placering, det vill säga en induktiv arbetsmetod. Därmed har vi antagit ett abduktivt förhållningssätt, alltså att vi växlar mellan deduktion och induktion⁴³.

3.3.1 Intervjuerna

I våra intervjuer följer vi Dalens (2007) nio steg i forskningsprocessen. Stegen är val av tema och problemställningar, val av informanter, utarbetning av intervjuguide, ansökan om tillstånd, genomförande av intervjuer, organisering och bearbetning av det insamlade materialet, analys av intervjumaterialet samt redovisning av de viktigaste resultaten. I den kvalitativa studien är det inte nödvändigt att dessa steg kommer i en exakt ordning⁴⁴, utan vi har under processens gång gjort återblickar och ändrat det som har behövts i den ursprungliga planläggningen.

⁴¹ Kvale, 1997.

⁴² Thomassen, 2007.

⁴³ Larsson mfl, 2005, s. 96.

⁴⁴ Ibid.

Vi har använt oss av en semistrukturerad intervjuguide eller som Larsson (2005), väljer att kalla den, ”den allmänna intervjuguiden”. Det betyder att forskaren formulerar ett antal relevanta samtalsämnen, teman och/eller frågeområden som är kopplade till problemformuleringen, samt ett antal öppna underfrågor. Vi anser denna typ av intervjuguide vara den mest lämpade för att uppnå vårt syfte då det finns möjlighet att ställa följdfrågor. Detta då vi kan följa med informanterna om de kommer in på intressanta spår som inte finns med i de ursprungliga temana. Underfrågorna har även varit värdefulla som stöd då vi inte vetat hur vi ska gå vidare. De har även varit ett sätt att kontrollera att vi har pratat om allt som vi på förhand ville undersöka.

Intervjuguiden är uppbyggd så att den börjar med bakgrundsfrågor, ex. hur länge har ni varit familjehem, hur många placeringar har ni haft under den tiden? Detta dels för att komma in bra i samtalet samt få en bakgrund till vilken erfarenhetsgrund familjehemmet har. Sedan följer våra tematiseringsområden där frågorna handlar om den första tiden för att sedan gå över till vilka förändringar i barnens beteenden som har ägt rum. Intervjuguiden avslutas med ett kapitel om stöd, vilket stöd anses familjehemsföräldrarna att de varit i behov av? Anser de att de har fått det stödet? Varifrån har stödet kommit ifrån?⁴⁵

Fem av intervjuerna har ägt rum hemma hos familjehemmen, de andra två har gjorts via telefon. Telefonintervju blev aktuellt för att den ena familjen bodde så långt bort, att det inte var genomförbart för oss att åka hem till familjen. Då såg vi telefonintervju som ett bra alternativ och diskuterade detta med vår handledare. Den andra telefonintervjun gjordes på grund av ett återbud och sedan svårighet med tid för familjen att ta emot oss i sin bostad. Vid alla våra intervjuer har vi använt bandspelare för att det empiriska materialet skulle bli mer korrekt och för att det skulle bli möjligt för oss att i resultatdelen använda utförliga och ordagranna citat från intervjuerna⁴⁶.

3.3.2 Litteraturstudier

För att skapa en aktuell forsknings- och teoretisk ram för vårt undersökningsområde har vi utgått ifrån Göteborgs Universitets biblioteks hemsidas databaser, GUNDA och Libris. Genom att söka på ämnesord som familjehem, foster care, anknytningsteori, attachment har vi fått fram relevant litteratur som vi använt oss av i den teoretiska delen, samt i analysen. Valet av ämnesord tycker vi är relevanta eftersom att de är aktuella för vårt uppsatsämne samt för att de finns med i databaserna, alltså att det är de begrepp som används inom forskningsfronten. Vi har valt att använda oss av både Engelska och Svenska sökord för att bredda sökningen och få litteratur på båda språken. Förutom GUNDA och Libris har vi sökt i artikelsök, samsök och SwePub. Till en början hade vi svårt att hitta tidigare forskning som stämde överrens med vårt ämne. Vi upplevde att det fanns mycket forskat på de familjehemsplacerade barnens upplevelser, men inte så mycket på familjehemsföräldrarnas. För att komma vidare sökte vi i fler sökmotorer och använde oss av trunkering, det vill säga använt oss av stjärnan * för att få alla ändelser på ett sökord ex. familjehem*. Vi har även sökt på i databaserna Social Services Abstracts, Sociological Abstracts, PsycINFO 1872-current,

⁴⁵ Se bilaga 2.

⁴⁶ Larsson mfl, 2005 s. 100

FoUs, socialstyrelsens och barnombudsmannens hemsidor för att få fram aktuella rapporter inom ämnet. Vår handledare har även kommit med tips på relevant litteratur och namn på framstående forskare inom ämnet. När vi sökte på forskarnas namn fick vi fram resultat som vi inte hade hittat med hjälp av sökorden.

Den teori som vi har valt att utgå ifrån är anknytningsteorin. Vi tycker att den är relevant och en given teori att använda oss av eftersom vår uppsats syftar till att studera anknytning i familjehem. Vi började läsa Bowlby som är internationellt erkänd som en av grundarna till teorin och refereras i stort sätt alla samtida böcker om anknytning⁴⁷. Bowlby förekommer även som kurslitteratur på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Vi har tagit med några aktuella och framstående forskare för att täcka in den utveckling som anknytning har genomgått. Anknytningsteori är en teori som presenteras på Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet och vi anser den därför vara tillförlitlig.

3.3.3 Författarnas arbetsfördelning

Vi författare kom gemensamt fram till syfte, frågeställningar och problemformulering. Inläsning av tidigare forskning, bakgrund och teori delades lika, utkast till dessa kapitel skrevs separat medan slutversionen på kapitlen skrevs ihop gemensamt. Detta är ett arbetssätt som återkommit under flera delar av uppsatsen.

Båda författarna deltog vid de fem intervjuer som genomfördes i informanternas hem. Den ena författaren genomförde telefonintervjuerna, anledningen till detta var att vi hade svårigheter att få till en tid som skulle passa för alla. Under intervjuerna valde vi att dela upp intervjuguiden oss författare emellan då vi ansåg att det var enklare för informanten att koncentrera sig på en av oss i taget. Det var även en fördel för oss och för kvalitén på intervjuerna eftersom vi hade möjligheten att läsa in oss på våra delar och behärska dem väl. Det bidrog även till att hålla koncentrationen uppe under intervjuens lopp. Dessutom har vi sett en fördel i att en av oss har varit drivande och ställt frågor, medan den andre har varit iakttagande och kunnat fokusera på innehållet och ställa följdfrågor vid behov. Vi känner att vi har bidragit lika mycket i uppsatsen och att det fungerat bra att arbeta som ett team.

3.4 Urval och avgränsning

Metodansatsen i studien är explorativ med en komparativ analys⁴⁸. För att kunna besvara vårt syfte så har vi använt oss av familjehem rekryterade från två kommuner i södra Sverige. Vid vår rekrytering av informanter har vi blett familjehemssekreterarna i de valda kommunerna om hjälp. De har kontaktat de familjehem som fått barn i åldrarna noll till tio år under de senaste två åren. Familjehemssekreterarna har frågat om de får lämna ut familjehemmets namn och telefonnummer till två studenter som ska skriva C-uppsats. När familjehemssekreterarna förmedlat uppgifterna till oss har vi sedan kontaktat familjehemmen och berättat mer om syftet och frågat om de vill delta i studien. Vi har valt att ha de avgränsningar vi har för att anknytningsteorin är mest applicerbar på barn i åldrarna noll till tio år⁴⁹. Tidsperspektivet på två år från placeringsdagen har vi för att resultatet ska bli så tillförlitligt som möjligt.

⁴⁷ Broberg, 2006, Beek och Schofield, 2004, Goldberg, 2000.

⁴⁸ Kvale, 1997.

⁴⁹ Broberg mfl, 2006.

Resultatet baserar sig på vad familjehemsföräldrarna kommer ihåg och kan berätta om från den första tiden. Vi kom i samråd med vår handledare fram till att två år var en bra gräns eftersom personer glömmet och inte minns precis hur det var när det gått en tid. Vi har genomfört sju intervjuer med sammanlagt elva informanter. Den empiri vi har fått fram under dessa intervjuer har gett en bra bild av det vi vill undersöka. Vi anser att materialets storlek är tillräckligt för en uppsats av denna omfattning. Informanterna är tillräckligt många för att vi ska kunna se en del gemensamma drag.

3.5 Resultat och analys

Vi har i uppsatsen valt att ha en resultatdel, sedan en analysdel. I resultatdelen redovisar vi intervjuernas innehåll, och i analysdelen förklarar vi materialet utifrån anknytningsteorin och tidigare forskning. Till sist, i en slutdiskussion, drar vi egna konklusioner av studien och de resultat vi har fått.

Efter intervjutillfällena har vi lyssnat igenom alla intervjuerna och transkriberat de delar vi valt att ha med i resultatredovisningen. Detta för att begränsa det empiriska material vi fått fram. Vi använder alltså enbart det material från intervjuerna som är relevant för vårt syfte⁵⁰. Resultatdelen inleds med en bakgrund där familjehemmets motiv, kontakten med de biologiska föräldrarna och relationsutvecklingen beskrivs. Därefter följer tematiseringarna som utgår ifrån de begrepp som introduceras i inledningen samt temat stöd. I varje tema strävar vi efter att följa ett processperspektiv. Detta genom att beskriva hur barnets beteende var i början av placeringen och hur beteendena ändrades över placeringens tid. Vi har använt oss av citat från intervjuerna eftersom vi vill förtydliga och exemplifiera det väsentliga i materialet⁵¹. I citaten redigerar vi språket och undviker att skriva ut småord som ”hm...” och ”ja...” och liknande. Vi är noga med att inte ändra på innehållet. Vi väljer att presentera de olika familjehemsföräldrarnas upplevelser i en sammanhängande text. I resultatdelen följs temana av ett kapitel om stöd till familjehemmen, hur familjehemsföräldrarna upplever det stöd de fått, eller det stöd de velat ha men inte fått. I detta avslutande kapitel skriver vi inte ut familjehemmets fingerade namn, utan endast exempelvis tre av familjerna, eller den ena familjen detta för att ytterligare öka anonymiteten.

Vi har använt oss av en komparativ analys⁵² där vi jämfört de olika familjehemmets svar för att se på skillnader och likheter. De teman som används i resultatdelen återfinns i analysdelen, för att öka transparensen och skapa en röd tråd genom hela uppsatsen⁵³. Det har i uppsatsen funnits utrymme för andra variabler som skulle kunna komma fram under intervjuerna och som familjehemmen anser viktiga för barnets anknytning. Under intervjuerna har det framkommit att de begrepp som teorin anser viktiga för barns anknytning även överensstämmer med familjehemmets upplevelser av vad som är viktigt för anknytningen vid en placering. I analysen har vi gjort en meningskategorisering samt en meningskoncentrering

⁵⁰ Broberg mfl, 2006 s. 155.

⁵¹ Larsson mfl, 2005.

⁵² Lundälv, 2010-02-01.

⁵³ Larsson mfl, 2005.

av vårt empiriska material⁵⁴. Med det menas att vi har varvat utförliga citat från intervjuerna med att koncentrera innebörden i vad som sagts och benämna den huvudsakliga meningen.

I slutdiskussionen spekulerar vi kring varför vi tror att resultatet ser ut som det gör. Våra konklusioner knyts ihop med den inledande problemformuleringen.

3.6 Etiska överväganden

I utförandet av intervjuer har vi valt att ha Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som utgångspunkt. Forskning är viktigt för att samhälle och individ ska utvecklas, och därför finns ett berättigat forskningskrav som innebär att det ska utföras forskning av hög kvalitet för att kunskaper och metoder ska utvecklas.

Emellertid har samhällets medlemmar ett skydd; de får inte utsättas för förolämpning, kränkning, fysisk eller psykisk skada. Detta krav på forskning kallas individskyddskravet. Inom forskningen vägs dessa två krav mot varandra. Individskyddet utgörs av fyra huvudkrav, vilka vi utgår ifrån i våra etiska överväganden:

1. *Informationskravet* utgår vi ifrån genom att vi har informerat alla informanter om syftet med uppsatsen.
2. *Samtyckeskravet* uppfyller vi genom att vi har frågat varje informant huruvida vi får använda oss av det insamlade materialet.
3. *Konfidentialitetskravet* följer vi genom att aidentifiera alla informanter. De namn som anges i resultatet är fingerade.
4. *Nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som har samlat in från personer enbart får användas i forskningsändamål, vilket sker.⁵⁵

Vi har lämnat information om ovanstående till informanterna både skriftligt i ett informationsbrev⁵⁶ samt muntligt vid intervjutillfällena. Vi har även funderat kring vilka fördelar och risker som kan finnas med att delta i studien. De fördelar som vi ser med att delta i studien är att man som informant bidrar med ny och viktig kunskap kring hur det kan vara att vara ett familjehem. Familjehemmen ger sin subjektiva bild på hur de uppfattar placeringen och stödet de får från socialtjänsten. Genom att vi garanterar att konfidentialiteten respekteras så ska det inte finnas några risker att någon ska kunna identifiera informanterna. Alla våra informanter har fått möjlighet att läsa studien innan den publiceras och har där haft möjlighet att påverka om de vill att något av det de sagt ska tas bort. Därför kan vi inte se annat än att fördelarna väsentligen uppväger skaderisken för intervjupersonerna⁵⁷.

3.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Dalen (2007) lyfter upp det faktum att begreppen validitet och reliabilitet har uppstått ur den kvantitativa vetenskapsteorin. De standardiserade metoder som utvecklats för att avgöra validitet och reliabilitet inom denna forskningsdisciplin är dock svårtillämpade på kvalitativa studier. Kvale (1997) skriver om de reliabilitets- och validitetsproblem som finns i kvalitativ forskning, även om samma informant används i två separata studier kan olika forskare få olika

⁵⁴ Kvale, 1997, s 174.

⁵⁵ Vetenskapsrådet, 2010-01-13.

⁵⁶ Se bilaga 1.

⁵⁷ Kvale, 2001.

svar på samma fråga. Detta eftersom den förförståelse en forskare har med sig i ett intervjusammanhang påverkar resultatet. Vi har valt att ha med rubriken förförståelse i vårt metodkapitel för att läsaren ska få en inblick i mot vilken bakgrund vi återger och tolkar de resultat vi fått fram.

3.7.1 Validitet

Kvale (1997) beskriver tre olika typer av validering; Validering av observationer, validering av observationer och tolkningar, validering av forskarens tolkningar och de aktuella observationerna. För att uppnå validitet har vi valt att lyfta upp det faktum att en av författarna kände till vissa av informanterna och gett vår tolkning av vad detta har haft för påverkan på intervjun. Detta är enligt Dalen (2007) ett sätt att validera forskarrollen. Vi har även valt att lyfta upp den informationen som ett sätt att ge läsaren möjlighet att instämma i eller motsätta sig vår tolkning. Detta för att få validering av forskarnas tolkningar och visa på en av de många faktorer som påverkar ett resultat. Vi validerar våra observationer genom att presentera för läsaren under vilka förutsättningar intervjuerna har genomförts och låta informanterna kontrollera korrektheten i de citat som återges. Samtliga informanter har fått uppsatsen e-mailad till sig och ombetts att läsa igenom och sedan återigen lämna sitt samtycke till att deras utsagor används i texten. Detta för att minska risken att våra tolkningar av informantrens svar inte överensstämmer med den verklighet de ville förmedla. Vi väljer att ha med ett antal citat som våra sammanfattningar bygger på under varje underrubrik. Detta för att läsaren ska ha möjlighet att bedöma rimligheten i våra tolkningar av det som sagts.

Dalen (2007) skriver att det varit värdefullt för henne att vara två forskare, en som varit innanför och en som varit utanför det studerade området. Även vi har haft förmånen att vara två författare, där en har haft inifrånperspektivet och den andra har haft ett utifrån perspektiv och instämmer i att det varit värdefullt.

3.7.2 Reliabilitet

Dalen (2007) skriver att i kvantitativ forskning bygger reliabiliteten på att resultaten kan kontrolleras av andra forskare genom att studien upprepas och ger samma resultat⁵⁸. I kvalitativ forskning är inte reliabilitetskravet detsamma, som tidigare tagits upp så är den enskilda forskaren av stor vikt för de resultat som uppnås. Även informanternas situation förändras och hur mycket och på vilket sätt de berättar, är beroende av deras dagsform. Dalens (2007) förslag på hur reliabilitetsproblemet ska hanteras i kvalitativ forskning är att redogöra för de beslut som fattas under forskningsprocessen noggrant och korrekt. Vi försöker uppnå detta genom att redogöra för bland annat hur datainsamlingen har gått till, både gällande litteraturstudier och intervjuerna. Vi redogör för hur den tematisering, som tidigare forskning, resultat och analys bygger på, har gått till.

3.7.3 Generaliserbarhet

Vi har haft elva informanter i vår studie, vilket får betraktas som ett relativt litet urval. Det resultat vi fått fram kan därmed inte generaliseras⁵⁹, vilket inte heller varit vårt syfte. Utan vi

⁵⁸ Dalen, 2007.

⁵⁹ Larsson mfl, 2005.

har genom studien försökt spegla hur några familjehem upplever barnets anknytning och hur anknytningsmönstren har ändrats.

4. Anknytningsteori

4.1 Bakgrund

Goldberg (2000) skriver att grunden för studier av barns anknytning lades genom studier av barn som saknade anknytning, barnhemsbarn, i Nordamerika under det tidiga 1940-talet. Dessa barn uppvisade fördröjningar i utvecklingen, de verkade inte heller skapa relationer till andra. De var inte undvikande utan ”*inappropriately friendly towards everyone, including strangers*” (s 3), eller på svenska ”olämpligt vänliga mot alla, även främlingar”⁶⁰. När de tidigare barnhemsbarnen placerades i familjehem kunde förbättringar iaktas på flera områden, dock kvarstod vissa kognitiva och emotionella brister. Goldberg skriver även om de barnhemsbarn som förflyttades till institutioner för vuxna med utvecklingsstörning. På de boendena fick barnen omvårdnad och uppmärksamhet av patienterna och hade större sannolikhet att utvecklas normalt än de barn som bodde kvar på barnhemmet⁶¹. Trots att patienterna bedömts inkapabla att ta hand om sig själva, kunde de ge barnen den närhet de behövde för att utvecklas normalt.

John Bowlby blev anknytningsteorins grundare genom att han i början av 1950-talet engagerade sig i WHO, där han arbetade fram praktiska modeller för omhändertagande av barn som separerats från sina föräldrar under kriget. Ett av Bowlbys resultat var att barn som tidigt under uppväxten utsatts för hög stressnivå och omvårdnadsbrister, senare i livet påverkades av detta vid separationer och förhöjd stress. Bowlby studerade barns behov och kom fram till att det fanns universella grundbehov som var gemensamma för alla barn. När ett barn föds kan det inte klara sig självt utan är beroende av att någon sörjer för dess överlevnad. Bowlby menade att barnet är programmerat att knyta an till någon som kan ge det vad det behöver. Målet med att ha dessa anknytningsbeteenden är att få närhet, skydd och få sina behov så som mat, sömn och kärlek tillgodosedda⁶².

John Bowlbys forskningskollega Mary Ainsworth studerade mammors beteende för att främja en trygg anknytning. Hon kom fram till fyra centrala variabler som var lyhördhet, tillåtelse, samarbete och psykologisk tillgänglighet. Det är alltså dessa variabler som utgör grunden för föräldrars sätt att möta sitt barns överlevnadsbehov. Beroende på hur föräldrarna kan möta barnet så utvecklar barnet ett anknytningsmönster. Idag brukar forskarna tala om trygg-, otrygg undvikande-, otrygg ambivalent- och desorganiserad anknytning⁶³.

Anknytningen grundas på en biologisk drift att söka närhet till en beskyddande vuxen. Barns förmåga att knyta an till sina föräldrar, biologiska eller utsedda av samhället, är avgörande för dess överlevnad⁶⁴. Anknytning består av ett flertal komponenter; sociala, emotionella, kognitiva och beteendemässiga. Anknytning bygger på en relation mellan en svagare och en

⁶⁰ Författarnas översättning.

⁶¹ Goldberg, 2000.

⁶² Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Beek & Schofield, 2004.

starkare individ där den starkare erbjuder den svagare beskydd. Båda parter har en känslomässig relation till varandra och bidrar båda till att utveckla och bibehålla relationen⁶⁵.

4.2 En trygg bas

Flera forskare⁶⁶ skriver att barns anknytningsbeteende är som mest aktivt då behovet av beskydd är som störst, exempelvis då barnet känner sig hotat eller stressat. Anknytningspersonen blir då en trygg bas dit barnet kan söka sig för att få trygghet. Ju säkrare barnet är på att de har möjlighet att återvända till sin trygga bas desto friare är de att utforska världen. Att ha en trygg bas ökar barnets möjlighet att leka, lära sig, bli självständigt och utveckla sitt jag⁶⁷. Barnet samspelar med föräldern när det utforskar världen och genom att ha kontakt med föräldern får barnet bekräftelse på sitt beteende⁶⁸.

Beek och Schofield (2004) skriver att det inte är alla föräldrar eller annan omsorgsgivare som är kapabla att erbjuda sitt barn en trygg bas, antingen så erbjuds tryggheten bara ibland, eller inte alls. I sådana familjer så kommer barnet att anpassa sitt anknytningsbeteende efter föräldern. Barnet lär sig att klara sig självt och iakttar noggrant omgivningen. Barn som har växt upp utan trygg anknytning har svårt att ändra sina anknytningsmönster även om de kommer till ett familjehem som kan erbjuda en trygg bas. Deras tidiga anknytningsbeteenden bygger på att anknytningspersonen är någon som ska undvikas, familjehemsföräldrar som söker kontakt kan då bli en källa till ångest⁶⁹.

4.3 Anknytningsmönster

Barnet skapar inre arbetsmodeller av relationer och hur de går till, genom erfarenheter av samspel med anknytningspersonen. Barnet utvecklar på så vis modeller av relationer som utgör barnets anknytningsmönster⁷⁰. Det finns fyra olika huvudtyper av anknytningsmönster, vilka presenteras nedan⁷¹.

Det trygga anknytningsmönstret utvecklas då barnet har tillgång till en anknytningsperson som är pålitlig, närvarande och lyhörd för barnets behov. Anknytningspersonen tillgodoser barnets grundläggande behov och ser till att barnet är torrt, varmt, mätt och nöjt. Barnet kan då utveckla en balans mellan närhet och avstånd och utnyttjar den trygga basen som anknytningspersonen utgör. När barnet upplever obehag så aktiveras anknytningsystemet och barnet söker skydd hos anknytningspersonen. När barnet har ”tankat trygghet”⁷² så kan barnet återuppta sin utforskning av omvärlden. Dessa barn är självständiga och söker trygghet hos den primära anknytningspersonen, alltså den person som barnet knutit an till.

Med trygg anknytning menas att barnet känner en säkerhet i att anknytningspersonen finns kvar. Barnet ger signaler till sin anknytningsperson som får tolka signalerna och handla efter det. Det gäller alltså att hitta ett samspel mellan barnet och anknytningspersonen så att barnets

⁶⁵ Goldberg, 2000.

⁶⁶ Beek och Schofield, 2004, Bowlby 1994, Broberg mfl, 2006.

⁶⁷ Beek och Schofield, 2004.

⁶⁸ Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁶⁹ Beek och Schofield 2004.

⁷⁰ Broberg, mfl 2006.

⁷¹ Ibid.

⁷² Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

behov blir tillgodosedda. Barnets första signaler består av gråt. Barnet signalerar att det är missnöjt och anknytningspersonen svarar och ger det då mat, byter blöja eller något annat tills barnet blir tyst och belåtet. I takt med att barnet växer så utvecklas barnets förmåga att signalera glädje och nöjdhet också. Barnet ler och anknytningspersonen tolkar det som att - det här gillar barnet ⁷³. För att främja detta anknytningsmönster ska anknytningspersonen vara lyhörd för barnets signaler, lättillgänglig och på ett deltagande och kärleksfullt sätt möta barnet då det söker stöd ⁷⁴.

Anknytningsmönstret är relativt stabilt för flertalet barn från spädbarnstiden till vuxen ålder. Den individ som formar en trygg anknytning som spädbarn behåller denna trygghet genom livet. Det gäller både i förhållningssätt till andra människor och som reaktion på olika påfrestningar. Barn som vid ett års ålder klassificeras som tryggt anknutna visar sig vara mer sociala, mer uppmärksamma och ha lättare att engagera sig i lek och samspel med andra barn än barn med otrygg anknytning ⁷⁵.

Det otryggt undvikande anknytningsmönstret innebär att barnets inre arbetsmodeller säger att ”det är bäst att klara sig själv”. Detta yttrar sig genom att barnet undviker anknytningspersonen eftersom att anknytningspersonen inte varit tillgänglig och kunnat tillgodose barnets grundläggande behov och barnets sökande efter tröst konsekvent avvisats ⁷⁶.

Det otryggt ambivalenta anknytningsmönstret präglas av oförutsägbarhet från anknytningspersonen. Anknytningspersonen har varit närvarande men inte konsekvent i sitt bemötande av barnet så barnets inre arbetsmodeller saknar en trygghet och barnet känner ovisshet inför hur anknytningspersonen kommer att svara på barnets signaler. Dessa barn känner en osäkerhet i om anknytningspersonen kommer finnas kvar och törs inte lämna anknytningspersonens famn och återgå i leken. Dessa barn upplevs som klängiga och vilsna ⁷⁷.

Det desorganiserade anknytningsmönstret återfinns hos de barn som har en anknytningsperson som utstrålar fara och osäkerhet istället för att vara en person som barnet kan finna närhet och skydd hos. Dessa barn blir förvirrade och det blir kortslutning mellan systemen närhet - avstånd. Vissa av dessa barn utvecklar inte några strategier för de kan inte välja mellan en närmande eller en undvikande reaktion till anknytningspersonen. Dessa barn upplevs som förstenade eller fragmentiserade i en obehaglig situation. Eller också kan dessa barn utveckla en problematisk strategi som går ut på att anpassa sig till det känsloklimat som råder för ögonblicket. Barnen blir extremt lyhörda för anknytningspersonens svängningar och utvecklas i att bli föräldrar till sina egna föräldrar, parentifiering. Ett barn med en sådan anknytning tränas inte i att känna igen sina egna känslor och att utveckla ett känslopråk för att reglera sina egna behov utan ställer in sig på att läsa av förälderns behov ⁷⁸.

⁷³ Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁷⁴ Bowlby, 1994.

⁷⁵ Broberg mfl, 2006.

⁷⁶ Bowlby 1994, Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁷⁷ Havnesköld & Risholm Mothander 2005.

⁷⁸ Ibid.

Det desorganiserade anknytningsmönstret är överrepresenterat hos de barn som återfinns inom familjehemsvården⁷⁹. Barn som växer upp med detta anknytningsmönster riskerar att återfinnas på psykiatriska behandlingsverksamheter. Dessa barn riskerar även att få psykosociala problem i skola och förskola⁸⁰. Störning i relationen mellan barn och föräldrar yttrar sig ofta i symtom hos barnet såsom regleringssvårigheter, svåra ätstörningar med sviktande viktuppgång till följd, sömnproblem samt extrem skrikighet. Vanligt är också kontaktavvärijande, uppgivenhet, överaktivitet och motorisk och emotionell utvecklingsförsening. En del barn uppvisar allvarlig spädbarnsdepression⁸¹.

4.4 Internalisering

De anknytningsbeteenden som uppstår i barndomen kan komma att följa individen under uppväxten och hur man blir som anknytningsperson till sina egna barn⁸². Bowlby (1994) förklarar detta med att beteenden är självförlängande. Exempel: barn med otrygg ambivalent anknytning kan uppvisa beteenden som uppfattas negativa ex gnälliga och efterhängsna. Beteendet riskerar att framkalla negativa reaktioner så att en negativ cirkel uppstår.

Anknytningsbeteendet är under de första levnadsåren beroende av anknytningspersonens beteende och kan därför förändras om anknytningspersonens beteende ändras. Under uppväxten kommer barnets anknytningsmönster att utvecklas från en relation till anknytningspersonen till en del av barnets personlighet. Studier av sexåringar och deras mödrar visar att barn som har en trygg anknytning till sin mor samtalat med henne på ett fritt sätt, de tar upp olika ämnen och känslor. Barn med otrygg anknytning samtalade med modern på ett osammanhängande vis, utan att beröra känslor⁸³. Anknytningsbeteendet ligger till grund för de arbetsmodeller barnet skapar av anknytningspersonen och sin egen interaktion med denne. När anknytningen är trygg utvecklas arbetsmodellen gynnsamt i och med att anknytningspersonen läser in barnet och behandlar barnet utifrån dess utveckling när barnet blir äldre. Otrygga barns arbetsmodeller utvecklas inte på samma vis eftersom anknytningspersonens respons är oförutsägbar och motstridig. Dessa mönster kan i nästan oförändrad form kvarstå hos en vuxen individ även om omgivning behandlar denne annorlunda än föräldrarna⁸⁴.

De otrygga barnens föräldrar är otillräckliga när det kommer till att låta barnet öva de färdigheter som krävs för att kunna utveckla en harmonisk relation. Det vill säga förmåga att vara medveten om den andra personens synpunkter, mål, känslor och avsikter och förmåga att samordna sina egna mål med personen⁸⁵.

4.5 Möjligheter att förändra sina anknytningsmönster

Under spädbarnstiden är hjärnan förändringsbenägen, barnets erfarenheter bildar implicita minnen (tidiga, omedvetna minnen) som leder till automatiseringar i barnets beteende.

⁷⁹ Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Broberg mfl, 2006.

⁸² Killén, 2009.

⁸³ Bowlby, 1994.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

Exempel om ett spädbarn blir avvisat när det gråter, så lär det sig strategier för att inte bli avvisat, exempelvis att det drar sig undan när det är ledset. Detta beteende kan sitta kvar under hela livet, då barnet har internaliserat beteendet. Personen kommer då även i vuxen ålder att dra sig undan obehagliga situationer istället för att lösa dem. Personen minns inte ursprungssituationen varifrån detta beteende kommer eftersom att individens inre arbetsmodell är uppbyggd på implicita minnen⁸⁶. För att detta beteende ska förändras krävs att individens arbetsmodeller uppdateras. Barnet måste få möjlighet att utveckla nya långvariga relationer till andra omsorgsgivare för att det ska få nya erfarenheter att bygga nya arbetsmodeller på. Ju äldre barnet är desto svårare är det att ändra de befintliga arbetsmodellerna och anknytningsmönstren. ”*Ju senare eventuella förändringar sker, desto mer resistent mot förändring är individens arbetsmodeller. Detta betyder inte att arbetsmodeller inte kan förändras i ett senare skede, utan endast att det krävs mer för att åstadkomma det.*”⁸⁷ Små barn har en hög mottaglighet och formbarhet och därför får insatserna störst effekt om man ingriper tidigt⁸⁸.

⁸⁶ Broberg mfl, 2006.

⁸⁷ Ibid, s. 138.

⁸⁸ Barnombudsmannen, 2007.

5. Tidigare forskning

I detta kapitel tar vi upp några aktuella studier kring anknytning i familjehem. Kapitlet är upplagt så att vi först presenterar studierna var för sig och sedan följer de teman vi valt att fokusera på.

5.1 Studierna

Providing a Secure Base in Long-term Foster Care av Mary Beek och Gillian Schofield (2004) är en longitudinell studie från 1997-2002 där författarna tittat på vilka erfarenheter som fanns hos en grupp barn som är långvarigt familjehemsplacerade. Barnen var under 12 år när beslutet fattades att de skulle placeras i familjehem under en längre tid. Studien delades in i två faser där den första syftade till att kartlägga barnens bakgrund. I den andra fasen följdes barnen och familjehemmen upp med syfte att studera vilka förändringar som skett under de senaste tre åren. Studien studerar även det föräldraskap som barnen erbjuds av familjehemsföräldrarna. Studien använder sig av anknytningsteori för att förstå berättelser och beteenden och analysera familjehemmens inställning till föräldraskap⁸⁹. Författarna studerar fem omsorgsgivande dimensioner av föräldraskap. Dessa är tillgänglighet, reflexivitet, självständighet, självförtroende och familjetillhörighet. Deras begrepp bygger på de variabler Mary Ainsworths studerar som är lyhördhet, tillåtelse, samarbete och psykologisk tillgänglighet⁹⁰.

Utsatt barndom - olika vuxenliv av Gunvor Andersson (2008) är en uppföljning av studien *små barn på barnhem*⁹¹ och handlar om en grupp barn som i unga år placerades på barnhem i början av 1980-talet. Det är 26 barn som medverkat i studien och de har följts upp vid sju tillfällen. Vid den sista uppföljningen är informanterna i 25-30 årsåldern. Studien beskriver den tidiga barndomens utsatthet, hur placeringarna har sett ut under deras uppväxt samt hur deras liv ser ut som vuxna. I studien får de nu vuxna informanterna reflektera över sin barndom och de insatser de erbjuds av samhället. Andersson (2008) tar även upp hur risker kan och bör reduceras när barn placeras samt hur skydd för barnen kan byggas in i institutions- och familjehemsvård⁹².

Att lära av fosterbarn av Tilander och Westberg (2010) är en studie som bygger på 56 intervjuer med före detta fosterbarn. Studien sträcker sig över åtta år och är en redovisning av de resultat författarna fått fram med hjälp av uppföljningsmodellen ”att lära av fosterbarn” som har utvecklats på familjeenheten i Karlstad. Den så kallade Karlstadmodellen syftar till att besvara frågorna: Vad gör att en placering i familjehem fungerar? Vilka faktorer är väsentliga? Kan vi bli bättre på att välja rätt familj till just det här barnet? Vet vi vad som är verksamt i familjehemsarbetet?⁹³.

⁸⁹ Beek & Schofield, 2004.

⁹⁰ Havnesköld & Risholm Mothander, 2005.

⁹¹ Andersson, 1984.

⁹² Andersson, 2008.

⁹³ Tilander och Westberg, 2010.

En trygg bas av John Bowlby (1994) är en sammanfattning av ett flertal studier kring barns socio-emotionella utveckling under de fem första levnadsåren. Dessa studier leder fram till tre huvudtyper av anknytningsmönster, vilka är: trygg bindning, ängslig motvillig bindning och ängslig undvikande bindning⁹⁴.

Professionellt föräldraskap av Ingrid Löfstrand (2009) tar upp betydelsen av det stöd familjehemmen får från uppdragsgivaren. Löfstrand har ur olika perspektiv studerat vilka förutsättningar som finns för tonårsplaceringar i familjehem, där stöd till familjehemmen är en förutsättning. Löfstrand har gjort studien i fyra kommuner i Norrbotten som haft ett gemensamt familjehemsprojekt och där varje familjehem varit med i en familjehemsorganisation. I familjehemsorganisationen finns det familjehemskonsulenter och det är dessa som gett familjehemsföräldrarna stöd⁹⁵.

Stöd och handledning i familjehemsvård – erfarenheter och goda råd av Börje Lindberg (2003) tar upp Börje Lindbergs erfarenheter av att ha bedrivit familjehemsvård som egen företagare. Boken fokuserar på utredning, stöd och handledning till familjehem. Den tar även upp författarens erfarenheter av att själv ha varit familjehem.

5.2 Teman

De teman vi valt att utgå ifrån bygger på de fem dimensioner av omsorgsgivande hos familjehemsföräldrarna som presenteras av Beek och Schofield (2004) i deras studie *Providing a secure base in long-term Foster care*. Liknande tankar om hur en trygg bas uppnås återfinns i de andra studierna men vi har valt att utgå ifrån de begrepp Beek och Schofield (2004) använder. Detta därför att denna studie ligger närmast det forskningsområde vi ämnar studera.

5.2.1 Tillgänglighet

Familjehemsföräldrarna förmedlar tillgänglighet genom att visa barnet att de finns där för att möta barnets behov, såväl nu som i framtiden. I Beek och Schofields (2004) studie tilläts barnen regrediera tillfälligt och mycket tid lades på att skapa en hemmiljö som var både vårdande och stimulerande. Familjehemsföräldrarna tänkte på barnet och dess behov även när de inte var tillsammans. Familjehemsföräldrarna förmedlade till barnen att de var trygga och önskade. Detta ledde till att ångesten hos barnen minskade och de vågade börja utforska världen. De familjehem som kände sig överväldigade av barnens omfattande problem och sårbarhet hade svårt att vara tillgängliga och erbjuda det emotionella stöd barnen behövde. I dessa hem var barnen mindre trygga, mindre benägna att utforska världen och nervösare än i de andra familjerna⁹⁶.

Bowlby (1994) skriver att det är av stor betydelse för barnets utveckling att barnet känner sig tryggt i vetskapen att en anknytningsperson finns tillgänglig. Detta är framförallt viktigt då en svår och skrämmande situation dyker upp. Anknytningspersonen ska då vara tillgänglig, deltagande och erbjuda stöd. I de fall då barnet är osäkert på om en anknytningsperson

⁹⁴ Bowlby, 1994.

⁹⁵ Löfstrand, 2009.

⁹⁶ Beek och Schofield, 2004.

kommer finnas tillgänglig då en obehaglig situation uppstår ökar barnets tendenser att uppvisa separationsångest⁹⁷.

5.2.2 Reflexivitet

Familjehemsföräldrarna utvecklar barnets reflexiva förmåga genom att försöka förstå barnets tankar eller känslor och reflektera dessa tillbaka till barnet. Detta underlättar barnets förståelse av sina tankar och känslor och är speciellt viktigt då barnen uppvisar förvirrande beteende. De kan behöva hjälp att förstå de känslor som ligger till grund för beteendet. Studien av Beek och Schofield (2004) visar att positiv utveckling hos barnet var kopplat till familjehemmens reflexiva förmåga. De familjehem som hade bristande reflexiv förmåga hade svårt att ta barnets perspektiv och försökte släta över jobbiga upplevelser i barnets uppväxt⁹⁸.

Andersson (2008) visar på insatser som familjehemmen kan göra för ett barn genom att sätta ord på upplevelser och känslor. Samtidigt visas familjehemmens begränsade möjligheter att läka såren från en svår uppväxt med ett citat från en före detta fosterflicka: *”Man kan ju bli lite ledsen, men det är ju att mina föräldrar är som dom är och inte att jag har haft det som jag har haft det, för jag tycker ändå att jag har haft det bra.”*⁹⁹.

5.2.3 Självförtroende

Familjehemsföräldrarna bygger självförtroende hos barnet genom att förmedla till barnet att det är förutsättningslöst accepterat. Att barnet är värdefullt så som det är med styrkor och svagheter, och värt att få hjälp och stöd. Beek och Schofield (2004) skriver att de familjehemsföräldrar som var skickliga på att bygga självförtroende hos barnet lyfte upp och förstärkte barnets styrkor och arbetade för att hjälpa dem med dess svagheter. Självförtroende byggdes genom att utveckla barnens intressen och tillsammans med familjehemmen engagera dem i nya hobbyer. De familjehem som inte kunde hantera barnens ibland svåra beteenden hade svårare att acceptera barnen som de var och ge dem en positiv självbild¹⁰⁰.

Då Tilander och Westberg (2010) frågar före detta familjehemsplacerade barn om vad som är det viktigaste ett familjehem kan erbjuda, svarade många av ungdomarna sin tid och sina öron, de ska lyssna på barnet. Barnen kände trots svåra uppväxter ofta stor lojalitet till sina biologiska föräldrar. Det är därför viktigt att familjehemmen känner till barnets historia men undviker att tala nedvärderande om de biologiska föräldrarna. Detta kan innebära en svår balansgång för familjehemsföräldrarna som ska bekräfta barnets känslor, positiva som negativa mot de biologiska föräldrarna utan att tala illa om de biologiska föräldrarna. Detta främst eftersom många av barnen känner att nedvärderande uttalanden om de biologiska föräldrarna även är nedvärderande för dem¹⁰¹.

5.2.4 Självständighet

Beek och Schofield (2004) fann i sin studie att familjehemsföräldrar strävar efter självständighet hos barnet genom att de betraktar barnet som en unik individ och möjliggör

⁹⁷ Bowlby, 1994.

⁹⁸ Beek och Schofield, 2004.

⁹⁹ Andersson, 2008 s.127.

¹⁰⁰ Beek och Schofield, 2004.

¹⁰¹ Tilander och Westberg, 2010.

självständigt tänkande och handlande. Barnen uppmuntras att göra egna val och uppnå sina mål samtidigt som de är medvetna om att familjehemmet stöttar dem. Familjehemsföräldrarna visar att en trygg bas alltid är tillgänglig. Enligt Andersson (2008) är utvecklandet av egna intressen ett sätt för barn att utveckla en känsla av att vara en egen individ samtidigt som de får en ökad känsla av normalitet¹⁰². Hur mycket kompromissutrymme som finns när det gäller regler varierade mellan familjerna. De familjer som hade svårt att hantera barnets testande av familjehemmets regler tenderade att bli mer bestraffningsinriktade¹⁰³.

Bowlby (1994) skriver att barn som inte får tillgång till en trygg bas börjar förvänta sig att bli bortstötta och börjar därför sträva efter att bli emotionellt självtillräckliga. De knyter inte an till personer i sin omgivning utan strävar efter att inte bli känslomässigt beroende av någon. Det kan innebära att de försöker leva sitt liv utan kärlek och stöd från andra¹⁰⁴.

Enligt Tilander och Westberg (2010) är en viktig faktor för att barnet ska kunna knyta an till familjehemmet att de biologiska föräldrarna accepterar familjehemmet. Detta är särskilt viktigt vid långvariga placeringar. Att familjehemmen har tålmod med barnen är viktigt för att barnen ska känna sig sedda. De vill bli sedda och lyssnade på även om det inte leder till att de får sin vilja igenom¹⁰⁵.

5.2.5 Familjetillhörighet

Beek och Schofield (2004) definierar familjehemsföräldrarnas strävan efter att ge barnet en känsla av familjetillhörighet genom att familjehemsföräldrarna inkluderar barnet i familjen. De presenterar barnet som en familjemedlem för resten av världen. Medlemskap i familjen ger barnet tillgång till de normer och värderingar som familjelivet bygger på. Barnet får något att identifiera sig med och kan vända sig till familjen för känslomässigt och praktiskt stöd i livet. De familjehem som hade svårt att erbjuda barnet medlemskap i familjen uppvisade i högre grad besvikelse över såväl sig själva som barnet¹⁰⁶.

Anderssons (2008) studie visar att de allra flesta barnen som placerades i familjehem, som skydd mot de risker de utsattes eller riskerade att utsättas för i hemmet, ansåg placeringen vara rätt. De såg även familjehemsplaceringen som en skyddande faktor i sina liv. Detta gällde både barn som blev kvar i sitt första familjehem och barn som flyttades och trivdes väl i sitt andra familjehem. De flesta barnen i studien har behållit kontakt med en tidigare familjehemsförälder upp i vuxen ålder och anger att denne fortfarande är betydelsefull för dem.

*Mina fosterföräldrar, dom har nog gett mig det mesta, dom har säkert gjort så att jag fått ett ganska stabilt liv.*¹⁰⁷

Anderssons (2008) studie visar vidare att många av barnen (68 %) tror att deras liv skulle ha blivit sämre om de inte varit placerade i familjehem. Att få känna tillhörighet i familjehemmet

¹⁰² Andersson, 2008.

¹⁰³ Beek och Schofield, 2004.

¹⁰⁴ Bowlby, 1994.

¹⁰⁵ Tilander och Westberg, 2010.

¹⁰⁶ Beek och Schofield, 2004.

¹⁰⁷ Andersson, 2008 s 116.

beskrivs i studien som en framgångsfaktor. *Det ger en extra styrka att kunna känna tillhörighet i både sin biologiska släkt och sitt familjehem.*¹⁰⁸

5.2.6 Stöd till familjehem

Lindberg (2003) skriver att *”i uppgiften som familjehem ingår att lösa många av de problem och konflikter som uppstår i vardagslivet”*¹⁰⁹. Vid sidan av de vardagliga konflikter som de flesta familjer ställs inför måste familjehem även förhålla sig till barnens ursprung. Lindberg skriver att familjehemsplacerade barn ibland har psykiska och sociala störningar till följd av traumatiska upplevelser i den biologiska familjen. Detta är något som familjehemmen måste hantera. Familjehemmen ska samtidigt ha förmågan att ge barnen kärlek, vård och fostran, denna komplexa roll gör att familjehem har samma behov av, och rätt till, handledning som människovårdande yrkesgrupper såsom socionomer och psykologer¹¹⁰.

Löfstrand (2009) tar i sin licentiatavhandling upp att stöd i form av tillgänglighet och respons från det professionella fältet är avgörande för att familjehemmen ska ta emot uppdrag. Att familjehemmen vet att de får stöd när de behöver det och att de har ett telefonnummer att ringa om det skulle behövas ser de som mycket värdefullt. Familjehemmen förklarar att det känns tryggt att de vet att det alltid är någon som svarar när de ringer. Många familjehem menar att utan det stöd de fått skulle de aldrig ha klarat av uppdraget.

*Familjehemmen fann trygghet i att familjehemskonsulenterna fanns och kunde dela ansvaret om olika frågor. De ansåg det viktigt att ha någon att luta sig mot, och särskilt viktigt är det i början av en placering. Att någon utifrån kommer och har en öppen dialog med familjehemmet och lyfter in ett nytt perspektiv uppfattades positivt.*¹¹¹

Ett av familjehemmen Löfstrand (2009) har intervjuat reflekterar kring anknytning och relationen till den placerade tonåringen. *”Det är inte så lätt att förstå om det sker någon anknytning och fördjupning av kontakten.”* Därför upplevde familjehemsföräldrarna det som värdefullt att någon utomstående fanns tillgänglig för att tolka och förstå vad det var som skedde i relationen mellan tonåringen och familjehemmet. Att någon fanns tillgänglig för att reflektera kring relationen. Löfstrands konklusion kring stödet är att det från familjehemmens sida är oerhört viktigt att få respons på det jobb de lägger ner för att stimuleras till att vilja fortsätta med sitt uppdrag¹¹².

Lindberg (2003) berättar att hans uppdragsgivare, socialtjänsten, inte brukar kunna formulera och uttala vad handledningen ska syfta till. Handledning till familjehem bör ses som ett sätt att tillmötesgå barnets behov av kärlek och omvårdnad, eftersom det syftar till att stärka familjehemmen i sin roll¹¹³. Han tar även upp att familjehem som är ovana vid handledning har svårt att formulera några mål för handledningen, ofta önskar de någon som kan tala om vad de ska göra. Lindbergs syn på sin uppgift som handledare är att göra familjehemmen

¹⁰⁸ Ibid, s 108.

¹⁰⁹ Lindberg, 2003 s. 29.

¹¹⁰ Lindberg, 2003.

¹¹¹ Löfstrand, 2009 s.82.

¹¹² Löfstrand, 2009.

¹¹³ Lindberg, 2003.

medvetna om de erfarenheter och tankar som de redan har men kanske inte har satt ord på. Han vill även diskutera konsekvenserna av val som görs och erbjuda alternativ.

*Syftet med handledning är att underlätta en gynnsam utveckling för den placerade, familjehemmet och de som ingår i detta sammanhang.*¹¹⁴

I Lindbergs uppgift som handledare ingick en viss jour som främst bestod av telefonsamtal men även besök hos familjehem på kvällar och helger. I handledningsuppdraget ingick även grupphandledning och Lindberg skriver att han har positiva erfarenheter av att handla familjehem i grupp. Handledningsgrupper besitter mycket kunskap och erfarenheter som kan tillvaratas, för att detta ska kunna ske så är det viktigt med en tydlig struktur och ett syfte med handledningen. Till skillnad mot enskild handledning hemma hos familjehemmen så är det i grupphandledning viktigt att handledaren *”ställer mer processinriktade frågor, håller mer på yttre struktur och gränser mellan fikapaus och handledning”*¹¹⁵.

¹¹⁴ Ibid s, 31.

¹¹⁵ Lindberg, 2003 s 37.

6. Resultat

Empirin är strukturerad utifrån de tematiseringar som förekommit i tidigare forskning och teori. Förutom de temana har vi lagt till bakgrund för att introducera familjerna. Tematiseringarna har fått underrubriker utifrån frågorna i intervjuguiden.

6.1 Bakgrund

6.1.1 Hur de blev familjehem

Anledningarna till varför familjerna valt att ställa upp som familjehem varierar, men genomgående är att det finns ett socialt engagemang och ett intresse för utsatta barn. Alla utom en familj påtalar detta som det största motivet, i den sista familjen handlar det om engagemang för ett specifikt barn som redan fanns i familjens närhet. Tiden det tog från att första tanken på att bli familjehem väcktes till att ett eller flera barn placerades varierade. Familjen Jonzon hade ingen betänketid alls, de var barnvakt åt ett barn de kände sen innan. När föräldern inte dök upp och hämtade barnet påbörjades deras väg mot att bli familjehem. Mannen i familjen Andersson berättar att det i deras fall var en ganska lång process fram till att ta ett beslut om att bli familjehem:

Från början så var det väl min idé, vi pratade om det ganska länge. Och sen mailade jag till en på socialkontoret och frågade i största allmänhet om det behövdes några familjehem, om det fanns några barn. Och då fick jag till svar att det fanns det ju, det var bara att höra av sig när vi tänkt över det, sen gick det ett par år.

Trots att familjen Andersson funderat länge på att bli familjehem så hann det inte påbörjas någon familjehemsutredning innan de två pojkarna som nu bor där behövde deras hjälp. Familjen kände till de placerade barnen och deras familj sedan innan och då de biologiska föräldrarna inte längre var kapabla att ta hand om sina barn, tog familjen Andersson med sig dem hem. De fungerade då som jourhem fram till utredningen om att bli familjehem avslutades. Även i familjen Svensson var det en lång process innan familjen tog emot ett barn, detta berodde på att de ville att de biologiska barnen skulle bli lite äldre innan det blev aktuellt för dem att bli familjehem.

I familjen Pettersson var det kvinnan som tog initiativet att bli familjehem, för henne hade tanken väckts tidigt då hennes biologiska familj varit familjehem. I familjen Larsson så var det en annons i en tidning som satte igång tankarna:

Vi läste i tidningen om ett familjehem, så skulle de ha ett informationsmöte. Vi hade kanske inte tänkt så mycket på det innan egentligen, nä det hade vi nog inte. Så vi sa att vi går dit och kollar vad det är för någonting.

6.1.2 Kontakt med de biologiska föräldrarna

I sex familjer finns kontakt med barnets biologiska föräldrar varav familjerna Jonzon, Svensson, Larsson och Pettersson enbart har kontakt med barnens biologiska mödrar och delar av deras släkter:

Pappan har vi ingen kontakt med/.../ mamman har vi jättebra kontakt med, vi har börjat lite att träffa några på den sidan, barnets biologiska morfar har hela tiden varit delaktig.

Vi träffas, de kommer hem till oss, mor, mormor och morfar en gång i månaden och då är de här nere hos oss en hel dag och leker och är ute och går med Lukas och sen, fjorton dagar efter, kommer de ner och hämtar honom och då är han hos mamman i en dag.

Familjen Andersson uppger att det inte finns någon kontakt med barnens biologiska föräldrar. Kontakten fanns till en början med mamman och fungerade relativt bra. När den biologiska mamman sökte närhet med pojkarna under umgängestillfällena så tillät pojkarna det. Men eftersom mannen i familjehemmet var med vid umgängen så tydde de sig mycket till honom. Umgänget skedde övervakat med personal från socialtjänsten, men umgänget upphörde senare då mamman inte kom till träffarna som planerat.

I familjerna Matsson och Johansson finns kontakt med både barnets biologiska mamma och pappa. I familjen Johansson har barnen umgänge med båda föräldrarna samtidigt. I Familjen Matsson har Markus mest umgänge med mamman men i Jespers fall kan pappan ibland titta in på en fika. Många familjer väljer att ha umgänge i familjehemmet och upplever att detta fungerar bra. Lena Svensson säger att platsen som umgänget sker på har haft betydelse för relationen mellan henne och den biologiska mamman. Sedan umgänget gick över till att vara i familjehemmet har relationen stärkts och nu upplever hon att den är så bra den kan bli:

Först i början när Jenny kom till oss så var de i en utredningslägenhet i stan, men det kändes inte bra att lämna henne där tyckte jag. Hon kände inte mig så bra och hade inte träffat sin mamma så mycket heller, så det kändes inte bra för någon av oss. Så det slutade med att mamman kom hit istället. Det blev bättre för oss båda två.

6.1.3 Relationsutveckling

Inget av familjehemmen har upplevt det som svårt att ta till sig barnen, flera av familjerna påtalar att om man tar på sig uppdraget att bli familjehem så gör man det helhjärtat. Däremot har utvecklingen av relationen varit problematiskt i några av familjerna då barnen i början av placeringen haft ett undvikande beteende. I familjen Larsson handlade det om att Sanna inte sökte ögonkontakt, något som familjehemmet arbetade med:

Det var svårt med ögonkontakt med henne också i början. Så vi sa det att får vi ögonkontakt bara strunta i allting runt omkring, bara håll kvar det./.../ så det tog inte så jättelång tid innan det funkade.

Sanna sökte inte heller kroppskontakt, utan hon försökte vända sig bort från familjehemsföräldrarna när de höll henne i famnen. Natalie och hennes man jobbade aktivt med att främja relationen med Sanna, de läste och sjöng mycket för henne första tiden. Detta för att hon skulle känna igen deras röster och få trygghet i vilka de var. Att inte vilja ha

kroppskontakt är ett beteende som återfinns hos barnen i familjerna, Andersson och Svensson. I dessa familjer hade barnen hittat ett sätt att trösta sig, utan att söka sig till omsorgsperson. Barnen vaggade sig och Jenny i familjen Svensson ljudade även när hon blev orolig på natten. Familjerna arbetade med detta på olika sätt, familjen Andersson tog bort babysittern som pojkarna hade gungat sig i, och lät dem istället ligga på ett täcke på golvet. Mannen i familjen var pappaledig det första halvåret och låg på golvet tillsammans med pojkarna. Familjen Svensson berättar att Jenny var helt avstängd i början av placeringen och att de trodde att hon var autistisk. Det beteendet har upphört och nu är hon skärpt och före i sin utveckling när det gäller talet och minnet, misstankar om autism kvarstår inte. Lena jämför Jennys tidiga beteende med Rumänska barnhemsbarn som går in i sig själva och sitter och gungar för att trösta sig själva. Lena tror att detta är ett sätt för de här barnen att överleva, de har inte fått sina behov tillfredställda i miljön de vistats i innan och då har de hittat på något annat. Lena känner igen Jennys beteende från ett annat barn de haft placerat hos sig. Han ville hålla i saker precis framför ögonen och stå och snurra med dem så som autistiska barn ofta gör. Lena förklarar att det gäller att bryta det beteendet. Lena menar att det gäller att säga ifrån ganska bestämt för att få barnen att reagera och titta upp då de gått in i ett tillstånd där de inte är kontaktbara. Lena berättar hur de bemötte Jenny när hon vaknade på nätterna och började vagga och ljuda:

Alltid vara till hands. Alltid vara nära. Vi hade henne i vårt sovrum och så fort hon började gunga sig på nätterna så tog vi henne eller stoppade henne. Vi sa till bestämt - nej, inte. Det här var ett sätt för henne att trösta sig själv. Hon gick bara in i sig själv och låg sådan. Och sedan att man fick vara med henne. Ta upp henne, hålla, massera, klia henne på ryggen bara vara nära.

I familjerna Matsson, Andersson och Pettersson har de inte upplevt det som problematiskt att utveckla relation till barnen. De uppger att vissa av barnen var distanslösa i början av placeringen och sökte sig till den som var närmast oavsett vem det var.

Jesper var helt distanslös, han sprang till vem som helst. Han hade inte så mycket anknytning, hade inget språk, var otrygg, han hade ingenting egentligen.

I familjen Pettersson kvarstår liknande beteende hos Lukas men upplevs av familjehemsföräldrarna inte som problematiskt. Däremot har beteendet ändrats i familjerna Andersson och Matsson, de berättar att barnen nu är mer försiktiga och inte går fram till vem som helst. Familjerna tolkar det som att barnen nu är mer trygga i familjehemmet och därför i första hand söker sig till dem.

6.2 Tillgänglighet

6.2.1 Första tiden

Den första tiden upplevdes av familjerna Pettersson och Svensson som problematisk. Familjen Svensson tycker att första tiden var ”för svår”, vilket främst berodde på att de inte fick tillräckligt med sömn på nätterna. Familjen Matsson beskriver den första tiden som väldigt intensiv. De kunde inte lämna Markus ensam alls, utan han ville följa efter dem hela tiden, vilket gjorde att de kände sig konstant trötta i början. Däremot upplever de inte den

tiden som problematisk utan säger att de tycker att det har varit roligt hela tiden. Familjen Pettersson berättar att Lukas hade problem med både mat och sömn. Eftersom de inte kände honom innan placeringen så visste de inte vad de hade att vänta sig. De uppgav att det var svårt att tyda Lukas i början, de visste inte om han vaknade på natten för att han var rädd för den nya miljön eller om det var något annat som var fel. De upplevde även vissa problem med umgänget till den biologiska familjen:

När han sov över en natt där uppe (hos mamman) så var han mer orolig när han kom hem, det hade blivit för mycket. Det kändes som om man fick börja om på nytt igen, från början.

Familjen Larsson berättar att umgänget med den biologiska mamman alltid har fungerat väl och att det har varit lugnt, däremot har de märkt på Sanna efter besöket att hon inte riktigt varit sig själv. De märkte att hon hade svårt att komma till ro, hon var ledsen, hade svårt att somna på kvällen och var mer klängig än vanligt på familjehemsföräldrarna. I två av familjerna så upplevde de inga problem med barnen i början utan ansåg att det var relationen till de biologiska föräldrarna som var komplicerad. Familjen Andersson berättar att:

Gentemot föräldrarna så var det mer komplicerat och under resans gång så har det blivit mer och mer komplicerat./.../ fram tills det blev LVU då var det ganska lugnt. Men sen efter det här LVUt då blev det inte alls bra, gentemot föräldrarna så blev det nästan ohållbart där ett tag.

Familjen Johansson har positiva upplevelser av första tiden med barnen som utvecklades jättemycket. Från att knappt ha något tal alls till att kunna sätta ord på sina upplevelser och öppna sig för familjehemmet. De upplevde dock umgänget med de biologiska föräldrarna som ett orosmoment. Familjen berättar att barnen tydde sig mer till dem än de biologiska föräldrarna. Även familjen Jonzon berättar om en komplicerad relation till de biologiska föräldrarna:

I och med att vi kände pappan så pass väl och hade bött grannar och känt barnet alltid så var det ju väldigt känslomässigt när han avsåg sig, i princip rätten till sitt egna barn./.../ det var svårt att förstå hur det kunde bli som det blev med pappan.

I och med att familjen fått mer kännedom kring omständigheterna som låg till grund för att de blev familjehem, har de fått en ökad förståelse för pappans situation. De har dock fortfarande svårt att acceptera hans beteende och veta hur de ska prata med Agnes.

6.2.2 Vara ensam

Hur barnen reagerade på att bli lämnade ensamma i början varierade från att inte reagera alls till att det inte gick att lämna dem ensamma över huvud taget. Agnes i familjen Jonzon och Markus i familjen Matsson gick inte att lämna ensamma. Hanna berättar:

Det gick inte, han var efter direkt. Jag har alltid varit noga med att tala om att nu går jag upp, nu gör jag det, men det gick inte att jag gick någon annanstans. Han är duktig på att leka men man måste sitta med, det är den där otryggheten och det kanske inte är så konstigt egentligen, han byter hem och tänker när ska dem lämna mig nu då, den otryggheten fanns säkert med./.../ Det är sunt att han inte går med på att lämnas överallt.

Familjerna Andersson och Larsson tror att barnen var vana vid att vara ensamma och därför inte reagerade. De har märkt en ökad benägenhet hos barnen att vilja ha sällskap under placeringens gång. Även reaktionen på att bli lämnad med personer barnet inte känner har varierat. Familjen Jonzon har valt att inte lämna Agnes alls eftersom de anser att hon har lämnats för mycket av sina biologiska föräldrar. Även när de bara ska gå ner i tvättstugan är de noga med att berätta för Agnes vart de ska gå. Detta så att hon vet var de är och inte känner sig övergiven. Familjen Johansson berättar att barnen var blyga i början när de blev lämnade med en okänd person, men att de inte reagerade mer anmärkningsvärt än så. I familjen Svenssons fall reagerade Jenny ingenting i början av placeringen, efter några månader ändrades hennes beteende helt och det gick inte att lämna henne någonstans.

6.2.3 Kontaktsökande

Familjerna Svensson, Andersson och Pettersson har upplevt att barnen inte har reagerat på främmande personer, utan betett sig som med personer de känner. Familjen Pettersson säger att Lukas är lika glad oavsett vem som kommer och att han kramar alla. Familjen Andersson berättar att:

Nä inte då i början, reagerade de inte, de tog emot alla med hull och hår, distanslösa. Det har ju kommit sen, nu accepterar de inte så. /.../ när de var ett par år, här är en ny person då ska jag inte bara hoppa (i famnen på dem), de var då de började ha lite distanser.

I familjehemmen Andersson och Larsson var barnen väldigt små när de placerades, 4 och 5 månader. Där upplevde inte familjehemmen att barnen sökte någon kontakt alls i början med någon i familjehemmet. Båda familjerna hade samma strategi för att söka kontakt med barnen, de lade ut täcken på golvet i köket och låg där tillsammans med barnen:

Men över huvud taget så levde vi väldigt mycket med dem i köket det första halvåret. /.../ när de andra kom hem från skolan och jobb då låg alla på golvet. Hela familjen jobbade så, de behövde knappt söka kontakt, det var alltid någon som kom och jollrade med dem och låg på golvet.

Familjen Larsson fick bekräftelse på att detta hade fungerat när de var på öppna förskolan och en distriktssköterska som lekte med Sanna efteråt kom fram till Natalie. Hon berättade att Sanna hade haft full koll på Natalie under leken och om hon skulle ha gått till någon i rummet för att behöva hjälp så var det till henne. Detta tolkade Natalie som att Sanna hade accepterat henne som vårdare och knutit an till henne. Familjen Jonzon hade en god relation till Agnes redan innan placeringen, denna har kvarstått men personen hon helst sökt sig till har ändrats under placeringens gång:

Hon har enda sen hon var liten varit väldigt fäst vid mig (kvinnan) och vår yngsta dotter. Det var i och med att hon hade pappa hos sig och inte mamma. Men när hon blev placerad hos oss var det ju pappa som drogs ifrån så då sökte hon mer hos Ernst (pappan i familjehemmet) istället.

Familjen Svensson upplevde att Jenny inte var kontaktsökande i början, även om hon kunde komma till dem var hon avstängd i ögonen och ville inte hålla dem i handen. Lena kände inte att det spelade någon roll för Jenny om de var närvarande eller inte. Familjehemmet har upplevt en stor utveckling under placeringen, Jenny har blivit mindre självständig och vill ha koll på var de är. Familjen Johansson berättade att Lisa var svårare att få kontakt med i början än Rikard. Rikard kunde sätta sig hos familjehemsföräldrarna när de läste medan Lisa inte ville vara nära. Lisa hade även svårare att uttrycka sig, kunde hon inte svara på en fråga så sa hon ingenting alls.

Familjen Matsson uppfattade Markus kontaktsökande som normalt och sunt, han var lite avvaktande men ändå inte svår att få kontakt med. Däremot visste han inte hur han skulle ta kontakt med exempelvis sina familjehemssyskon. Om han blev glad för att de kom hem från skolan kunde han lika gärna uttrycka det med slag som med kramar. Hanna berättar att beteendet i stort sätt är borta, det kan dock komma tillbaka då Markus är uppe i varv. Familjen hanterade hans beteende med att försöka sätta ord på både känslan och handlingen:

Vad var det som hände, ni som hade så roligt. Och se vad tråkigt det blev nu, hur kom det sig? Att försöka tydliggöra i situationen jobbade vi mycket med.

6.3 Reflexivitet

6.3.1 Barnets behov

Familjerna Matsson och Johansson uppger att matrutinerna fungerade bra från början, att barnen hade med sig rutiner som stämde överens med familjehemmets. I fyra familjer var mat ett problem i början, två av barnen var på gränsen till undernärda och ville inte äta. Barnen visade inga tecken på hunger utan det var familjehemsföräldrarna som fick väcka dem på natten för att försöka mata. I familjen Andersson var problemet det motsatta, barnen åt mycket och upplevdes av familjehemmet som glupska. Familjehemmet fick upplevelsen av att barnen tidigare hade fått för lite mat. Barnen uttryckte sina behov genom att skrika, familjehemmet uppfattade att det inte fanns några rutiner för mat och sömn i det biologiska hemmet. De införde rutiner med syfte att ge barnen en biologisk klocka. I familjen Jonzon var Agnes van vid att få äta vad hon ville och hade svårt att anpassa sig till familjehemmets matrutiner:

Men hon testade ju oss, försökte framkalla kräkningar och allt sånt här innan hon förstod att vi äter inte bullar till lunch här. Men nu har ju det släppt.

Lukas i familjen Pettersson uttryckte inte sina behov av mat, så i början fick de mata honom med ett par timmars mellanrum för att han skulle gå upp i vikt. Familjen har hela tiden ställt fram mat till Lukas när de äter även om han i början sällan ville äta. Under det senaste halvåret har han börjat äta tillsammans med resten av familjen. Sina andra behov såsom sömn uttryckte han genom att bli sur och lägga sig på golvet och bli gnällig. Familjen Larsson berättar att Sanna i början av placeringen hade jättesvårt med maten, hon var på gränsen till undernärdd och familjen fick kämpa för att hon skulle gå upp i vikt. De hanterade problemet med att bara en matade Sanna första tiden, detta för att hon skulle få en trygghet i matsituationen:

Vi fick kämpa, fick väcka henne för hon vaknade inte själv av att hon var hungrig och sa inte till att hon var hungrig utan vi fick se till så att hon fick i sig mat hela tiden/.../ efter fem veckor ungefär då hade hon kommit tillbaka och kunde liksom, kände själv och sa till själv, blev ledsen.

I familjen Svensson upplever de att läggningen har gått bra hela tiden, däremot så vaknade Jenny på nätterna i början av placeringen. Jenny hade i början svårt att förmedla till familjehemmet att hon var törstig. Hon uttryckte inte heller behov av tröst när hon slog sig:

Det här med smärta och så när hon slår sig, det är som att hon inte har kontakt med sin kropp. Det har jag märkt med alla mina fosterbarn som kommer hit att dom kan slå sig illa och att dom inte reagerar ett dugg. Dom är avstängda från sina känslor på något vis.

Jenny behövde aldrig uttrycka sina behov utan familjehemmet satte alla rutiner. Efter att Jenny började på dagis och träffade andra barn upplevde familjehemmet en ändring i hennes beteende. Nu uttrycker hon sina behov och vill exempelvis lägga sig när hon själv tycker. Familjen Johansson upplevde att det i början var svårt att tyda barnens behov, eftersom deras signaler inte var tydliga. I takt med att barnens språk har utvecklats har problemet försvunnit och familjen Johansson säger att språket är A och O.

I familjerna Matsson och Johansson fungerande sömnen väl, enda problemet för familjen Matsson var att Markus gärna ville lägga sig tidigt och därmed vaknade tidigt på morgonen. Familjen har nu lyckats förskjuta Markus sömnrytm en timme framåt, vilket fungerar bättre med familjehemmets rutiner. Familjen upplever Markus som verbalt duktig och att han har kunnat uttrycka sina behov av mat, de säger att han dock aldrig skulle erkänna att han var trött. Jesper däremot hade inget språk i början av placeringen och kunde inte uttrycka sina behov på några andra sätt än att han blev frustrerad, skrek och slog. Familjen upplevde Jesper som väldigt rädd, han blev ofta panikslagen och på grund av detta kunde han inte uttrycka något behov av tröst.

6.3.2 Information om barnen

Familjen Johansson tycker att de har fått veta allt de behövt veta kring barnen. Familjen Matsson anser sig ha fått bra information vad det gäller Markus men inte när det gäller Jesper. När det gäller Markus anser de dock att beskrivningen de fick om honom inte stämde. De fick veta att det skulle komma ett sjövilt barn som skulle riva deras hem, vilket de inte alls tyckte stämde när Markus flyttade in. Familjehemmet har behövt fråga en hel del i efterhand när det gäller Jesper. De fick däremot veta att Jesper var en uppväxtplacering och att Markus skulle jobbas hem inom ett till ett och ett halvt år. Familjen beskriver informationen som viktig eftersom de då visste vad de hade att arbeta mot.

Det är klart att det sitter säkert någonstans, fast jag tror ju inte att vi hade behandlat Markus på ett annat sätt om vi visste att han skulle vara kvar, än som vi gjort nu när vi vet att han ska flytta. Tar man emot ett barn så tar man det ju till sig, det går ju inte på något annat sätt. För då når man ju heller inte fram. Jag når ju inte honom om inte han känner att jag har tagit till mig honom. Jag tror att det är grunden, man måste ha en relation med barnet.

Familjen Svensson tycker att de har fått för lite information, de tycker att det hade varit lättare att förstå barnens beteende i vissa situationer om de hade fått vetat mer. De tror även att det hade varit lättare att bemöta de biologiska föräldrarna om de fått mer information.

6.4 Självförtroende

6.4.1 Utforska världen

Familjerna Svensson och Pettersson berättar att barnen utforskade världen på ett sätt som gjorde familjehemsföräldrarna oroliga. I början gick Jenny ibland utan att tänka på var hon var, hon kunde vända familjehemsföräldrarna ryggen och bara gå iväg. Jenny ville även utforska saker som var farliga för henne. Lena berättar att Jenny var för liten för att diskutera det med, så de löste problemet genom att plocka bort de saker hon inte fick använda. Lukas i familjen Pettersson rymde mycket i början:

Han rymmer inte längre, han smög ut, ibland lyckades man höra ytterdörren, så vi får låsa ytterdörrarna./.../ han bara sprang, så vi satte upp lite grindar överallt. Han var för liten för att förstå det, men nu har han börjat förstå det de sista, nu tittar han bara i dörren och sen går han in igen.

Agnes vill hela tiden kunna se familjehemsföräldrarna, men har under placeringens gång börjat våga vara ensam på sitt rum. Familjen Johansson berättade att barnen inte utforskade världen på egen hand i början av placeringen, de ville gärna att familjehemsföräldrarna skulle vara med. Lisa och Rikard har blivit mer självständiga med tiden, men frågar fortfarande innan de går till lekplatsen. Familjen Matsson berättar att Markus i början inte utforskade världen själv, inte ens med familjehemsföräldrarna närvarande. Hanna berättar om en situation när de var på lekplatsen.

Här får inte jag klättra, säger han då. Jo det är en lekplats, den är till för det, så det får du.

Markus var inte bara motvillig till att leka på lekplatsen, han var även rädd för att spilla. Hanna beskriver honom som pedant och familjehemmet har försökt att minska det beteendet genom att säga att det inte gör någonting om det blir smutsigt eller om han spiller lite. De upplever att det har blivit bättre med tiden, nu finns det ingenting Markus inte känner att han klarar av.

6.4.2 Öka självförtroende

Familjen Svensson arbetar med att stärka Jennys självförtroende genom att bekräfta henne hela tiden. De hjälper henne och säger att hon klarar av saker. Om hon misslyckas så hjälper de henne att genomföra det hon har tänkt göra. I familjen Matsson har de arbetat mycket med att stärka pojkarnas självförtroende genom att förstärka de positiva bitarna och berömma när pojkarna gör någonting bra:

Att man försöker vända så att det inte bara blir det här – så får du inte göra, så får du inte göra, utan ibland får man bara mer stiga undan och berömma saker han gör bra istället, så minska de negativa beteendena och stärka de positiva.

I Jespers fall lyckades de så bra med att stärka hans självförtroende så när han var sju, åtta år fick de börja bromsa honom lite istället. Familjen fick börja jobba på att ge honom en realistisk bild av sina förmågor. Familjen Pettersson försöker uppmuntra Lukas att klä på sig själv, när han inte riktigt klarar av det trots att han vill så hjälper de till. Familjen Johansson håller med om att föräldrar behöver hjälpa till när det är något barnen inte klarar av så att barnen känner att de klarar det. På så vis stärker de barnens känsla av att kunna själv. De tar även upp vikten av att ge barnen kärlek och visa att de kan om de vågar. Familjen Andersson anser att grunden för att våga utforska världen och utveckla sitt självförtroende är en trygg bas, att barnen känner sig trygga i familjen:

Att det finns en trygghet i familjen, utifrån det kan man utforska världen. Det är då man vågar ta de där stegen ut och prova på de här olika sakerna. Och det är då man kan misslyckas och komma tillbaka också. Att bli stöttad i att det inte är något farligt misslyckande utan vi får prova igen.

Familjen Jonzon stärker Agnes självförtroende genom att uppmuntra henne att göra saker själv och inte påminna henne om det hon inte klarat av. De har sett stor utveckling hos Agnes och ger ett exempel från när de var i stallet:

Vi är iväg och rider på en ponny. /.../ där har hon vuxit lite, hon var lite rädd i början. Men nu så kan hon till och med gå in och rykta hästen innan, hon kan stå där inne själv./.../ hon har fått upp den här motoriken för att hänga med, så jag håller bara grimman och där växer hon att - titta det här kan jag själv.

6.4.3 Ursprung

Alla familjehemsföräldrar har tänkt svara ärligt på barnens frågor om sina ursprung om och när sådana frågor uppstår. De kommer besvara dem så gott de kan och om de inte vet svaret så kommer de be en barnsekreterare om hjälp att prata med barnen.

I familjen Svensson anser de att det är viktigt att de biologiska föräldrarna är en del av barnens liv. Lena säger att det är viktigt för barnen att de biologiska föräldrarna är accepterade och hålls levande i familjehemmet. Att visa för barnet att man accepterar de biologiska föräldrarna är en viktig faktor för att barnet ska kunna knyta an till familjehemmet säger hon. För att uppnå detta pratar Lena med de placerade barnen om deras biologiska föräldrar. Hon poängterar vikten av att komma ihåg de biologiska föräldrarnas födelsedagar, morsdag, farsdag och kanske skicka ett kort på barnen med jämna mellanrum. Familjen Svensson gör detta för att föräldrarna ska känna sig delaktiga. De vill även bidra till att hjälpa barnen att utveckla en relation till sina föräldrar. Familjerna Larsson och Matsson anser att Sanna och Markus får ta del av sina ursprung på ett naturligt sätt, eftersom att deras föräldrar är så delaktiga i vården. Natalie berättar:

Nu är de ju så pass delaktiga hela tiden och kommer ju förmodligen att fortsätta vara det så därför så tror jag att det kommer bli ganska naturligt, sen kan det ju vara svårt kanske att berätta att vi inte är hennes biologiska mamma och pappa, det kan ju vara tufft. Men än så länge har vi inte tänkt så mycket på det.

Familjen Andersson önskar att kontakten som fanns etablerad med de biologiska föräldrarna i början av placeringen hade fortsatt, då detta hade bidragit till att göra de biologiska föräldrarna till en naturlig del av pojkarnas liv. Nu när det inte är på det viset upplever familjen att det blivit svårare att veta hur de ska tala med pojkarna om deras ursprung. De säger vidare att de inte tycker att barnen är redo för att få reda på sanningen än. Detta eftersom barnen inte förstår begreppet syskon eller han och hon ännu, familjen säger att det är svårt att tala om något utan att ha begrepp för det. De väljer därför att anpassa informationen efter barnens utvecklingsnivå:

Vi har pratat lite grann om det, men det är en sån där jobbig grej som man gärna vill skjuta lite på framtiden./.../ om man ska ta en sån generell sak så tror jag att ärlighet varar längst, och det står vi för bägge två.

Familjen Johansson anser att det är värdefullt för barnen att känna till sina ursprung. Barnen träffar sina föräldrar och vet om vilka de är, men kallar även familjehemsföräldrarna för mamma och pappa. Även familjen Matsson anser att det är viktigt att barnen känner till sina biologiska föräldrar. I Jespers fall gick det under en period lång tid utan att han fick träffa sin biologiska mamma, detta ledde till att familjehemmet kontaktade socialtjänsten. Hanna ansåg att det var viktigt för Jesper att få träffa sin mamma medan socialtjänsten ansåg att mamman var i för dåligt skick för att ett umgänge skulle komma till stånd. Hanna stod på sig för att hon inte ville att Jesper skulle bygga upp en fantasibild av sin mamma, utan få en rättvis bild av vem hon är:

Syftet är ju att dom ska få träffas. Verkligheten är kanske inte alltid en prinsessdröm med en mamma som är helt perfekt. /.../ så det blev en träff i alla fall, som faktiskt blev bra.

6.5 Självständighet

6.5.1 Be om hjälp

Markus i familjen Matsson var duktig verbalt redan när han placerades och sa till om han behövde någonting. Han sökte uppmärksamhet om han behövde hjälp och såg till att han fick det. Då Markus fick en tillsägelse var han däremot undvikande i sitt beteende och ville vara ifred. Familjen Johanssons erfarenhet är att barnen har sökt hjälp av dem när de behövde det:

De kom och tog oss i handen, visade och sökte vår uppmärksamhet.

Jenny i familjen Svensson var inte kontaktsökande i början när hon behövde hjälp, hon påkallade inte någon uppmärksamhet. Hon förväntade sig inte att någon annan skulle kunna hjälpa henne. Agnes visade att hon behövde hjälp genom att gråta. Nu kan hon säga till lite mer om hon är hungrig eller törstig, men hon gråter fortfarande mycket. Detta är något som även Natalie instämmer i när det gäller Sanna:

Eftersom hon var så liten så blev hon ju ledsen, eller stängde av. Det var mer att hon blev ledsen, hon kunde ju inte säga någonting. Nu är hon ju väldigt tydlig, blir hon sur så visar hon det.

6.5.2 Stöd från andra vuxna

Familjen Johansson berättar att barnen söker hjälp hos de vuxna som de känner. På förskolan söker de båda hjälp om de behöver från personalen, men det tog längre tid för Lisa än för Rikard att öppna sig för förskollärarna. Markus i familjen Matsson väljer familjehemsföräldrarna om de finns tillgängliga, men om den biologiska mamman är närvarande söker han sig i lika stor utsträckning till henne.

Jenny i familjen Svensson söker stöd hos den som är mest tillgänglig hemma. Lena funderar på om Jenny kanske är lite för framåt. Hon berättar att de troligtvis kommer behöva hjälpa Jenny när hon blir lite äldre med att förstå att hon inte kan hälsa på allt och alla. Jenny går dock inte fram och kramas eller håller handen med vem som helst, utan de får träffas några gånger först. Sanna visar att hon behöver hjälp genom att gå fram till familjehemsföräldrarna eller någon vuxen hon känner. Hon vill ha uppmärksamhet och visa sina saker. Kommer det vuxna hon inte känner så är hon avvaktande. Familjen Pettersson berättar att Lukas söker kontakt med alla och att han är lika glad vem som än kommer:

Han söker kontakt med nästan alla, kramas, visar sina leksaker. Han är väldigt social.

6.5.3 Interagerar med andra barn

Lukas i familjen Pettersson leker inte med jämnåriga barn. Då han besöker småbarnsavdelningen på förskolan så kan han leka med de yngre barnen, annars leker han mestadels själv. Natalie Larsson berättar att Sanna älskar andra barn även om hon än så länge är för liten för att de ska kunna leka tillsammans. Natalie och Sanna är mycket på Öppna förskolan och Sanna leker även mycket med en jämnårig flicka i familjens bekantskapskrets. Familjen Andersson berättar att tvillingarna håller ihop mycket på förskolan. De leker gärna med andra barn men bara om båda två får vara med. När en av tvillingarna inte är på förskolan på grund av sjukdom så har den andra lekt bra med andra barn:

De tycker att det är roligt med andra barn, nackdelen är ju om de blir tre, om det är ett barn till som kommer, gärna då, är de ett äldre barn som kan aktivera dem så spelar de inte så stor roll men är det en som är ungefär lika gammal. Då försöker ofta det andra barnet ta en utav dem. Då kan det bli lite problematiskt, i och med att de är tvillingar så är de ju väldigt tajta.

Hanna i familjen Matsson säger att de inte har något umgänge med andra barnfamiljer så hon har inte själv kunnat se så mycket av hur Markus agerar med andra barn. När hon lämnar honom på förskolan har det gått ganska bra. Markus biologiska mamma berättar att Markus leker bra med sina kusiner. Även förskolan instämmer i att det fungerar bra, han leker fint med de andra killarna och pratar med dem. Hanna berättar att det trots detta ibland kan uppstå konflikter:

Utän det är ju om det händer någonting, som om någon av misstag råkar knuffa till honom så slår han tillbaka eller om han känner att han har blivit felbehandlad att han inte riktigt kan se att det var en olyckshändelse så då slår han till.

Familjen Johansson berättar att båda barnen leker bra med andra barn. Men Rikard leker bredvidlekar medan Lisa som är ett år äldre leker med de andra barnen. Agnes leker bra med

andra barn men hon är lite dominant och vill styra upp leken. Familjen Jonzon var lite oroliga i början då Agnes bara ville leka mamma, pappa, barn lekar. Nu har hon förstått att det finns andra lekar. Även Jennys interaktion med andra barn fungerar väl:

Hon är väldigt omtyckt på förskolan. Hon är mycket med i leken med barn i alla åldrar. Hon är väldigt snäll mot andra barn.

6.6 Familjetillhörighet

6.6.1 Presenterar barnet

Familjen Andersson presenterar barnen som ”våra småpojkar eller våra grabbar”. Om någon frågar vidare så säger de att pojkarna är familjehemsplacerade. Barnen kallar familjehemmet mamma och pappa:

Våra barn har ju kallat oss mamma och pappa, och då blir de naturligt att då säger ju de mamma och pappa även om inte vi från början uppmuntrade till det utan det var ju mer, våra barn sa det och då började de efterlikna det också.

Familjen Svensson berättar för vänner och bekanta samt förskolepersonalen att Jenny är en fosterdotter men till föräldrarna på förskolan så säger de ingenting om det. Lena säger att de kanske tror att hon är Jennys mormor på grund av hennes ålder, vilket de gärna får tro. Jenny använder mamma-Lena och mamma-Astrid om sin familjehemsmor och sin biologiska mor. Ibland har Lena upplevt att de placerade barnens föräldrar reagerat på att barnen kallar familjehemsföräldrarna för mamma och pappa. Lena förklarar detta med att:

Barnen använder ju mamma och pappa som ett namn på oss. De andra barnen säger det och då säger de det också.

Familjen Larsson säger att Sanna är deras barn men inte biologiskt. Inför Sanna kallar de sig mamma och pappa. Familjen Johansson presenterar barnen vid namn, de talar sedan om att de är familjehem. Familjens biologiska barn kallar Lisa och Rikard för sina bonussyskon. Familjen Matsson berättar att Jesper varit en del av deras familj i tio år. Hanna och Karl berättade för sin omgivning att de skulle ta emot en liten kille till när Markus skulle komma. Sedan dess har han varit en del av deras familj. I början av Jespers placering kallade han Hanna och Karl vid deras förnamn, men de har övergått till att blir mamma och pappa. I Markus fall har han hela tiden kallat Hanna och Karl för deras namn, vilket Hanna tycker är skönt. Han kallar både sitt förra familjehem och sina biologiska föräldrar för mamma och pappa, det hade blivit för mycket med ett par till som mamma och pappa anser hon. Familjen Jonzon talar om för sin omgivning att Agnes är ett fosterbarn, något som hon själv också är medveten om:

Men om de börjar med gud vilken vacker dotter du har då säger jag inget mer sen. Det gör inte Agnes heller.

6.6.2 Normer och värderingar

”Det handlar om vad jag gör själv”, säger familjen Andersson. Man kan säga vad som helst, men det är det föräldrarna gör som barnen kommer att ta efter. Hur föräldrarna agerar

gentemot barnen styr vilka normer och värderingar de kommer att få. Familjehemmet anser att det de säger och deras handlingar ska stämma överens. Exempelvis står de inte och äter godis på en tisdag samtidigt som de säger att barnen inte får äta godis för att det inte är lördag. Familjen Svensson anser att det underlättar om Jenny har samma värderingar som resten av familjen. Familjen har erfarenhet av barn med högre placeringsålder än vad Jenny hade, de säger att de barn som placerats vid högre åldrar inte är lika lätta att forma. Trots detta har de försökt visa vad de har för värderingar både för de äldre och de yngre barnen. Familjen Johansson tycker precis som familjen Svensson att det är viktigt att barnen får samma värderingar som familjen:

De upptäcker väl att det är samma regler som för våra egna barn, de upptäcker det efterhand. Så får man göra, så får man inte göra.

Familjen Jonzon säger att Agnes får den uppfostran som de andra barnen har fått. De säger att om hon får deras värderingar så är det ju bra. De tror att det är stor sannolikhet att det blir så eftersom att Agnes är i en formbar ålder. Familjen Matsson säger att värderingar är något som kommer i vardagen, alla vardagssituationer pratar familjen om hur man ska vara mot varandra och om vad som är rätt och fel. De tror att värderingar är något som de placerade barnen får automatiskt eftersom värderingarna finns i familjen. Även om värderingarna är lika för alla så är inte reglerna lika för alla barn menar Hanna. De biologiska barnen kan ibland säga:

Jaha, han får minsann, det fick aldrig jag. Men så tror jag att det är i en vanlig familj också. Att minstingen får lite extra. Men Jesper har ju haft lite andra behov och då har ju jag fått förklara det för dem (biologiska barnen) att jag inte kan ha lika stränga regler för honom som jag har för er för ni fixar ju det.

6.6.3 Framtiden

Familjen Andersson säger att även om det skulle bli en förändring så att pojkarna skulle hem till sina biologiska föräldrar så skulle de vilja ha kontakt med dem. Familjehemsföräldrarna menar att de inte bara kan stänga av känslomässigt efter att ha haft pojkarna i sitt hem och levt så nära dem. Familjen Pettersson säger att de tror att kontakten skulle fortsätta även om placeringen avbröts, de vill inte bli av med Lukas. Familjen Svensson vill att Jenny ska fortsätta komma och hälsa på dem om det är så att placeringen avbryts, något som även den biologiska mamman har uttryckt att hon vill. Däremot tror Lena att under vilka omständigheter beslutet fattas är avgörande för hur relationen kommer bli. För henne är det viktigt att beslutet är genomtänkt, inte drivs igenom för fort och kan genomföras utan att konflikter uppstår.

Familjen Jonzon trodde inte till en början att Agnes skulle bo kvar längre än ett år. Men med tiden så har det börjat kännas som att hon kommer bo kvar tills hon blir 18 år. Familjen Johansson tror inte att kontakten skulle fortsätta om placeringen avbröts med tanke på avståndet till de biologiska föräldrarna. De tror eventuellt att de skulle ha telefonkontakt. I familjen Matsson var frågan om framtiden väldigt aktuell eftersom Markus skulle flytta hem till sin biologiska mamma bara några dagar efter att intervjun genomfördes. Familjen vet att de kommer vara kvar i Markus liv, i alla fall inledningsvis:

Vi ska vara kontaktfamilj åt honom nu. Vi ska hämta på förskolan på tisdagar så sover han här till onsdag sen så ska han vara hos oss en helg i månaden. Så det känns ju lite gott. Och än så länge vill ju föräldrarna att vi ska finnas kvar, det är ju upp till dem. Vi får se hur det blir i framtiden. Det hade ju varit roligt om man hade kunnat följa honom, absolut.

6.7 Stöd

Fem av familjerna anser att de får det stöd man kan förvänta sig. Flera familjer uttrycker att det är mer betydelsefullt att veta att Familjehemsgruppen finns tillgänglig när de behöver dem än att ha kontinuerlig tät kontakt. En av familjerna berättar att socialen kan ringa ibland och fråga hur det går mellan de inbokade träffarna. Detta upplever familjen som värdefullt, de känner inte att socialen bara kommer på träffarna och sedan försvinner. En av informanterna anser att det varit bra att familjehemssekreterarna har varit raka och ställt krav, det har uppfattats som positivt:

De har belyst många frågor som man kanske inte själv vill tänka på, men som är bra att tänka på. /.../Du har inget att säga till om, det här är inte ditt barn, även om du älskar det och kommer börja älska det som ditt barn./.../ det här är frivilligt av föräldrarna, fixar du det?

En familj känner oro kring att de som familjehem ska fatta fel beslut, de anser att stort ansvar läggs på dem som familjehem.

Det läggs ett stort ansvar på oss, att det får ni bestämma, det är ni som ser, det är ni som har Sanna så att det är ni som får bedöma. Och det kan vara tufft ibland för tänk om man bedömer fel, ibland kan man känna så. Men det är förmodligen för att det är så nytt för oss, när man väl har kommit in i det så faller det sig säkert naturligt.

Något som lyfts upp är en önskan om att socialtjänsten skulle bjuda in ett antal familjehem till en träff för att diskutera hur socialtjänsten kan arbeta annorlunda. Familjehemmen tror att de hade kommit fram till bra saker eftersom att familjehemmen sitter på en gedigen kunskap. En familj tycker att det har varit lite jobbigt att byta familjehemssekreterare, men de har förståelse för att det blir så ibland och säger att alla de haft har varit duktiga.

Två familjehem har varit i handledningsgrupper, de upplevde kontakten med andra familjehem som positiv men hade önskat en mer strukturerad handledning. Där de hade kunnat ta upp svårigheter och få något konkret tillbaka. Ett stöd som familjehemmen anser väldigt viktigt är det ekonomiska stödet. Att familjehemmen får möjlighet att vara tjänstlediga, framför allt i början av en placering.

Jag fick lov att vara hemma, vilket är guld värt. Annars hade kanske hela familjen rasat samman.

En av familjerna upplever att socialtjänsten inte vill dela med sig av information, de hade önskat mer information om barnens ursprung och vad barnen hade varit med om. Flera familjehem önskar information om vart man ska vända sig efter kontorstid. De har blivit refererade till socialjouren men hade önskat sig mer information kring vilka de är och ett ansikte på någon därifrån. Ett familjehem uttryckte motvillighet till att ringa någon som inte är insatt i deras situation.

6.7.1 Utbildning

På frågan om familjehemmet hade velat ha en ”utbildning om bemötande av barnet under första tiden” svarar en familj så här:

Jag tycker alltid att utbildning är bra. Jag är väldigt positiv till det. Det hade säkert varit jättebra, framför allt första gången man tar emot ett barn.

Förutom det är det inget av de andra familjehemmen som anser det önskvärt. Däremot hade det varit önskvärt med en utbildning om psykisk ohälsa, missbruk eller intellektuell funktionsnedsättning beroende på vad de biologiska föräldrarna har med sig i bagaget. Detta för att familjehemmen lättare ska kunna bemöta de biologiska föräldrarna där de är och veta vilka situationer som kan uppstå. Om det visar sig att det placerade barnet har något särskilt behov så hade ett av familjehemmen tyckt det vore nödvändigt med en utbildning kring hur man möter barn med särskilda behov.

7. Analys

Beek och Schofield (2004) fann i sin studie att de fem dimensionerna; tillgänglighet, reflexivitet, självförtroende, självständighet och familjetillhörighet och samverkan dem emellan bygger och förstärker barnets trygga bas. För att testa om dessa dimensioner även är tillämpbar på vår studie har vi valt att gå igenom de olika temana var och en för sig. Familjehemmens svar kring hur de tänker kring anknytning och förändringar i barnens beteende återges under respektive begrepp.

7.1 Tillgänglighet

Familjehemsföräldrarna förmedlar tillgänglighet genom att visa barnet att de finns där för att möta barnets behov, såväl nu som i framtiden¹¹⁶.

Vår studie visar att familjehemsföräldrarnas förmåga att visa barnen att de finns tillgängliga har varit viktigt för att barnet ska kunna utveckla en trygghet i familjehemmet. Flera familjer berättar att barnen i början inte gick att lämna ensamma utan hade ett behov av att se familjehemsföräldrarna hela tiden. Havnesköld och Risholm Mothander (2005) skriver att barn som har en otrygg ambivalent anknytning känner en osäkerhet i om anknytningspersonen kommer finnas kvar och törs inte lämna anknytningspersonens famn och återgå i leken. Dessa barn upplevs som klängiga och vilsna¹¹⁷. Utifrån familjehemsföräldrarnas beskrivning av barnen finner vi det troligt att flera av barnen i studien haft detta anknytningsmönster till sina biologiska föräldrar. Under placeringens gång har detta beteende ändrats, men vissa av barnen har fortfarande ett behov av förutsägbarhet och kontroll. Barnen behöver veta var familjehemsföräldrarna är men behöver inte längre se dem. Detta tolkar vi som att barnen utvecklat ett nytt tryggt anknytningsmönster till familjehemmet. Bowlby (1994) skriver att det är av stor betydelse för barnets utveckling att barnet känner sig tryggt i vetskapen att en anknytningsperson finns tillgänglig. I de fall då barnet är osäkert på om en anknytningsperson kommer finnas tillgänglig då en obehaglig situation uppstår ökar barnets tendenser att uppvisa separationsångest¹¹⁸. Vi tolkar våra resultat som att barnen litar till att familjehemsföräldrarna finns tillgängliga och deras separationsångest har därför minskat under placeringens gång.

Några av familjehemsföräldrarna upplever att det var ett tålamodskrävande uppdrag i början av placeringen och att det tog mycket tid att bara vara tillsammans med barnen. De tycker att det var viktigt att få den tiden för att lära känna barnen och att de skulle lära känna familjen. Detta menar föräldrarna har varit avgörande för den fortsatta relationsutvecklingen. Att lägga mycket tid tillsammans med barnen var något de speciellt gjorde i de familjer där barnen i början hade ett undvikande beteende. Beek och Schofield (2004) tar upp att den tid som familjehemsföräldrarna lägger på barnen är avgörande för att barnen ska känna sig trygga och kunna lita till att familjehemsföräldrarna finns kvar. Enligt Bowlby (1994) tyder ett undvikande beteende på ett desorganiserat anknytningsmönster. Familjehemmen berättar att

¹¹⁶ Beek och Schofield, 2004.

¹¹⁷ Havnesköld & Risholm Mothander 2005.

¹¹⁸ Bowlby, 1994.

de arbetade med fysisk närhet i stor utsträckning för att utveckla en trygg bas för barnet. Familjerna ville visa att de fanns nära och var tillgängliga, samtidigt som de inte ville tränga sig på för mycket utan att det var upp till barnet att söka kontakt. En annan familj arbetade mycket med ögonkontakt och att få barnet att känna igen deras röster.

Beek och Schofield (2004) kom i sin studie fram till att de familjehem som kände sig överväldigade av barnens omfattande problem och sårbarhet hade svårt att vara tillgängliga och erbjuda barnen det emotionella stöd de behövde. I dessa hem var barnen mindre trygga, mindre benägna att utforska världen och nervösare än i de andra familjerna. Detta är något vi inte har sett i vår studie. Ingen förälder har sagt att de har blivit överväldigade av den information kring barnets ursprung de fått ta del av, inte heller av barnets beteende. Vissa har sagt att informationen har varit en bekräftelse på det de redan misstänkte att barnet varit med om. Många berättar att de tycker att de har fått ”lätta barn”, där inga större trauman har legat till grund för placeringen. Det tolkar vi som att familjehemmen haft realistiska förväntningar på sitt uppdrag och varit beredda att investera den tid och engagemang i barnen som krävs för att kunna utveckla en god relation. En av familjerna säger:

Tar man emot ett barn så tar man det ju till sig, det går ju inte på något annat sätt. För då når man ju heller inte fram. Jag når ju inte honom om inte han känner att jag har tagit till mig honom.

7.2 Reflexivitet

Familjehemsföräldrarna utvecklar barnets reflexiva förmåga genom att försöka förstå barnets tankar och känslor och reflektera dessa tillbaka till barnet¹¹⁹.

I vår studie har vi kunnat se att familjerna är duktiga på att tolka och sätta ord på barnens behov och känslor. En av familjerna har reagerat på att barnet har svårt att själv uttrycka sina känslor, de berättar att hon inte söker tröst när hon gör sig illa och verkar helt avstängd från sina känslor. Bowlby (1994) skriver att barn med otrygg anknytning samtalar med sin anknytningsperson på ett osammanhängande vis, de berör inte känslor¹²⁰. En möjlig förklaring till barnets beteende kan vara att hon hade en otrygg anknytning till sina biologiska föräldrar. Familjehemsföräldrarnas förmåga att benämna barnens behov och känslor blir speciellt tydligt när det gäller mat- och sovrutiner. Flera barn i vår studie sökte i början av placeringen inte familjehemsföräldrarnas uppmärksamhet när de behövde hjälp. Barnen uttryckte inte heller sina behov, vilket gjorde det svårt för familjehemsföräldrarna att tolka vad barnet ville. Många familjer fick hjälpa barnen med att utveckla rutiner för mat och sömn. De skapar en förutsägbarhet för barnen, så att barnen vet att de får sina behov tillfredställda. Under placeringarnas gång har familjehemsföräldrarna upplevt en förändring i barnens beteende. De uttrycker sina behov tydligare och söker familjehemsföräldrarna för att få behoven tillfredställda. Vi tolkar det dels som att barnens språkutveckling har bidragit till att de fått fler redskap för att uttrycka sig. En annan tolkning som vi gör är att barnen har utvecklat och ändrat sina anknytningsmönster. Från att inte ha förväntat sig att få hjälp och varit beroende av sig själva, till att de uppfattar sina nya omsorgsgivare som sina primära

¹¹⁹ Beek och Schofield, 2004.

¹²⁰ Bowlby, 1994.

anknytningspersoner. Barnen har lyckats utveckla en trygg anknytning till familjehemsföräldrarna och fått en trygg bas att vända sig till. I en familj tar detta sig uttryck i att det placerade barnet verkar vara tryggare i familjehemmet än hos sin biologiska mamma:

När han sov över en natt där uppe (hos mamman) så var han mer orolig när han kom hem, det hade blivit för mycket. Det kändes som om man fick börja om på nytt igen, från början.

Vi har i vår studie kunnat se att även andra personer, än familjehemsföräldrarna, som finns i barnens närhet har bidragit till att utveckla barnens reflexiva förmåga. De har hjälpt barnen att sätta ord på sina känslor, så att barnen får ett namn på den upplevda känslan. En av familjerna berättar att barnen på dagis har bidragit till att utveckla barnets förmåga att uttrycka sina behov. Barnet tar efter dem och har blivit bättre på att uttrycka sina behov och känslor.

Beek och Schofield (2004) skriver att familjehemmens reflexiva förmåga är speciellt viktigt då barnen uppvisar förvirrande beteende, de kan behöva hjälp att förstå de känslor som ligger till grund för beteendet. Ett av barnen visste i vissa situationer inte hur han skulle uttrycka sina känslor. Beteendet stämde inte överens med den upplevda känslan utan familjehemsföräldrarna upplevde det som att han hade ett förvirrande beteende. De hjälpte honom med detta genom att prata mycket om vad han kände och vilket beteende han hade:

Vad var det som hände, ni som hade så roligt. Och se vad tråkigt det blev nu, hur kom det sig? Att försöka tydliggöra i situationen jobbade vi mycket med.

Studien av Beek och Schofield (2004) visade att positiv utveckling hos barnen var kopplat till familjehemmens reflexiva förmåga. De familjehem som hade bristande reflexiv förmåga hade svårt att ta barnets perspektiv och försökte släta över jobbiga upplevelser i barnets uppväxt¹²¹. En av familjerna i vår studie har väldigt god kontakt med barnens biologiska familj och pratar ofta med barnen om hur fantastiska deras föräldrar är. Utifrån det Beek och Schofield kommer fram till gör vi kopplingen att de familjehemsföräldrarna har en god reflexiv förmåga. De försöker inte bortse från eller släta över barnens ursprung utan tar tillvara på de biologiska föräldrarna och försöker stärka deras föräldraförmåga. De är noga med att sätta ord på och strukturera upp barnens familjeförhållanden för barnen, detta för att stärka barnens identitet.

Att den reflexiva förmågan skiljer sig mellan familjehemmen visar sig i deras olika hanterande av samma beteende. I de tre familjer där barnen var distanslösa upplevde två av familjerna beteendet som ett problem. De tolkade det som att barnen inte hade en trygg anknytning eftersom barnen inte tydde sig till en speciell person. Familjehemmen har märkt att barnen under placeringens gång har blivit mer distanserade gentemot främmande personer och upplever detta positivt. Den tredje familjen ser inte distanslösheten som ett problem utan ser det som att barnet har god social kompetens. Goldberg (2000) lyfter i sin studie upp resultat från studier av barnhemsbarn som saknar anknytning. Dessa barn uppvisade fördröjningar i utvecklingen och var inte kapabla att skapa relation till andra. De var trevliga mot alla och gjorde ingen skillnad på personer de kände och inte kände, Goldberg beskriver dem som ”opassande vänliga”. I de två familjer där familjehemsföräldrarna uppfattar

¹²¹ Beek och Schofield, 2004.

beteendet som ett problem har det upphört. I familjen där det inte uppfattas som ett problem har beteendet fortsatt. En tolkning vi gör är att familjehemmens reflexiva förmåga, hur de benämmer beteenden och om de pratar om dem som positiva eller negativa påverkar om beteendet hos barnet kommer kvarstå. När barnet får positiva reaktioner på sitt beteende, förstärks det och kvarstår.

7.3 Självförtroende

Familjehemsföräldrarna bygger självförtroende hos barnen genom att förmedla till barnen att de är förutsättningslöst accepterade¹²².

Att arbeta med barnens självförtroende är något alla familjerna i vår studie gör. De lyfter upp vikten av att hjälpa barnen med det som är svårt och uppmuntra dem. När barnen inte lyckas så bra försöker familjehemsföräldrarna avdramatisera misslyckandet och få barnen att testa igen. Beek och Schofield (2004) skriver att det är viktigt att familjehemmen förmedlar till barnen att de är värdefulla så som de är, med styrkor och svagheter, och värda att få hjälp och stöd. Familjehemsföräldrarna i vår studie berättar att de hjälper till när något blir för svårt så att barnen känner att de lyckats med det de förutsatt sig att göra. En av familjehemsföräldrarna säger att hon inte fokuserar på misslyckandena utan fokuserar på det positiva barnet gör.

Berömma saker han gör bra istället, så minska de negativa beteendena och stärka de positiva.

Beek och Schofield (2004) skriver att de familjehemsföräldrar som var skickliga på att bygga självförtroende hos barnen lyfte upp och förstärkte barnens styrkor och arbetade för att hjälpa dem med dess svagheter. Vår studie har visat på att informanterna har den förmågan, de talar även om betydelsen av att familjen ska fungera som en trygg bas utifrån vilken barnen kan utvecklas. Att ha en trygg bas ökar barnets möjlighet att leka, lära sig, bli självständigt och utveckla sitt jag¹²³. En av familjerna säger:

Att det finns en trygghet i familjen, utifrån det kan man utforska världen. Det är då man vågar ta de där stegen ut och prova på de här olika sakerna. Och det är då man kan misslyckas och komma tillbaka också. Att bli stöttad i att det inte är något farligt misslyckande utan vi får pröva igen.

Enligt Tilander och Westberg (2010) är många placerade barns självförtroende kopplat till de biologiska föräldrarna. Barnen i deras studie säger att, om familjehemmet talar nedvärderande om de biologiska föräldrarna så betyder det att det även är nedvärderande mot barnet. För att inte barnet ska hamna i en lojalitetskonflikt mellan sina biologiska föräldrar och familjehemmet, är det alltså viktigt att familjehemmet kan samarbeta med de biologiska föräldrarna. Beek och Schofield (2004) skriver att de familjehem som inte kunde hantera barnens ibland svåra beteenden hade svårare att acceptera barnen som de var och ge dem en positiv självbild. Vi anser att svåra beteenden i detta fall kan översättas till svåra uppväxtförhållanden i den biologiska familjen. Om familjehemmet talar nedvärderande eller inte alls om barnets ursprung tror vi att det kan medföra att barnet inte får en positiv självbild.

¹²² Beek och Schofield, 2004.

¹²³ Ibid.

I vår studie har vi inte sett att någon av familjerna talar nedvärderande om barnens ursprung. Däremot har vi sett att familjehemmen talar mer om vissa delar av släkten med barnen och på så vis kan ge en vrängd bild av verkligheten. Alla familjerna vill svara så ärligt som möjligt på barnens frågor utifrån den kunskap de besitter. Vi menar alltså inte att familjerna med vilje undanhåller information för barnet utan att de inte vet mer. Vi tror att det finns en risk med att bara tala om vissa delar i barnens ursprung då man riskerar att ge barnen luckor i sin självbild eftersom vissa delar i det biologiska arvet är obesvarade. En familj tar upp vikten av att ge en realistisk bild av de biologiska föräldrarna till barnen. När socialtjänsten ansåg att det inte skulle vara umgänge med den biologiska mamman och barnet så ansträngde kvinnan i familjehemmet sig för att ett umgänge skulle komma till stånd. Vissa familjer efterfrågar mer information från socialtjänsten angående barnens ursprung och flera av familjerna tar upp att det är viktigt att barnen känner till båda sina biologiska föräldrar. En familj som i nuläget inte har kontakt med barnens biologiska familj tar upp att de hade önskat att kontakt hade funnits och att de biologiska föräldrarna då hade varit en naturlig del i barnens liv.

7.4 Självständighet

Beek och Schofield (2004) fann i sin studie att familjehemsföräldrar strävar efter självständighet hos barnen genom att de betraktar barnen som unika individer och möjliggör självständigt tänkande och handlande.

Vi uppfattar familjehemsföräldrarna i vår studie som flexibla i sina tankesätt, vi anser att den förmågan möjliggör självständigt tänkande och handlande hos barnen. Många familjer i vår studie tillåter barnen att ha stort inflytande över vilka fritidsaktiviteter de ville syssla med. Andersson (2008) skriver att genom att barnen får utveckla sina intressen kan de utveckla en känsla av att vara en egen individ samtidigt som de får en ökad känsla av normalitet¹²⁴. En familj anser det viktigt att barnet får göra sina egna val och uppmuntrar henne att bli självständig genom att berömma hennes framsteg. När det gäller maten hade hon dock inte så stort inflytande. De ansåg det viktigt att lära barnet vilka matrutiner som fanns i familjen, vilket inte barnet hade med sig när hon kom:

Men hon testade ju oss, försökte framkalla kräkningar och allt sånt här innan hon förstod att vi äter inte bullar till lunch här. Men nu har ju det släppt.

Familjen ovan hade stort tålamod med barnets testande av regler, de hanterade testandet genom att vänta ut barnet. Vi anser att genom att få möjlighet att testa gränser så utvecklas barnet till att så småningom bli en självständig individ. Tilander och Westberg (2010) skriver att det är viktigt att familjehemmen har tålamod med barnen för att de ska känna sig sedda. Barnen vill bli sedda och lyssnade på även om det inte leder till att de får sin vilja igenom¹²⁵.

Flera familjehemsföräldrar som medverkat i vår studie hade synen att reglerna i familjen gäller för alla barn, oavsett om de är biologiska eller familjehemsplacerade. En familj berättade att de inte kunde ha samma regler för alla barn, eftersom de hade olika behov. Vi ser detta som ett bevis på familjens reflexiva förmåga, de strävar efter att ha samma regler för alla

¹²⁴ Andersson, 2008.

¹²⁵ Tilander och Westberg, 2010.

barn men tar samtidigt hänsyn till deras individualitet. Beek och Schofield (2004) skriver att de familjer som hade svårt att hantera barnets testande av familjehemmets regler tenderade att bli mer bestraffningsinriktade¹²⁶. Vi anser inte att familjehemmen i vår studie hade svårt att hantera barnens testande av regler. Familjerna hade utvecklat strategier för att uppfostra barnen utan att bli bestraffningsinriktade.

Familjerna i vår studie uppmuntrar till självständighet hos barnen, men samtidigt pratar de om att det är en avvägning att inte ge barnen för mycket ansvar. De gör en skillnad över vilka områden barnen får bestämma över och vilka områden familjehemsföräldrarna får bestämma över. Exempel på områden som barnen har fått mindre inflytande över är sina grundläggande behov så som mat och sömn. Många familjer anser att rutiner för dessa behov har saknats i barnens biologiska familjer. Även när det gäller närhet har familjerna beslutat åt barnen, de har ansett att barnen behöver närhet och gett dem det även när barnen varit undvikande. Bowlby (1994) skriver att barn som inte får tillgång till en trygg bas börjar förvänta sig att bli bortstötta och därför börjar sträva efter att bli emotionellt självtillräckliga. Bowlby skriver vidare att barn som tidigt under uppväxten utsatts för hög stressnivå och omvårdnadsbrister, senare i livet påverkades av detta vid separationer och förhöjd stress. I vår studie har vi kunnat se att flera familjehem upplever att barnen var oroliga i början. Ett tydligt exempel på detta är ett av barnen som var rädd för mycket i början och fick stort stresspåslag vid många vardagliga situationer så som damsugning och att bada. Familjen har märkt klara förbättringar hos barnet, han har fått en trygghet i familjen vilket gjort att han blivit mindre rädd. Detta visar att även om det finns en risk för att tidiga erfarenheter av omsorgssvikt påverkar resten av livet, tror vi att påverkan minskar då barnet får tillgång till trygga omsorgspersoner. Som kan hjälpa barnen att utveckla nya inre arbetsmodeller för hur de kan hantera stressfulla situationer. Barnen knyter inte an till personer i sin omgivning utan strävar efter att inte bli känslomässigt beroende av någon¹²⁷. Vi har i vår studie kunnat se tre exempel på där barn försöker bli emotionellt självtillräckliga genom att trösta sig själva.

Deras sätt att stimulera sig själva var att de hade lärt sig att gunga så de for. Så det första vi gjorde var att ta bort babysittern, för mig så var det inte ett normalt beteende.

I samtliga fall har familjerna reagerat starkt på barnens beteende och försökt bryta det så fort som möjligt. De har gjort det genom att ta bort barnens möjlighet till att vagga sig, istället har familjerna tröstat dem och gett barnen mycket närhet.

7.5 Familjetillhörighet

Beek och Schofield (2004) definierar familjehemsföräldrarnas strävan efter att ge barnen en känsla av familjetillhörighet genom att familjehemsföräldrarna inkluderar barnen i familjen. De presenterar barnen som familjemedlemmar för resten av världen¹²⁸.

Detta är något vi känner igen från alla våra intervjuer. Samtliga familjehem inkluderar barnen i familjen. De presenterar barnen som exempelvis ”våra grabbar”, ”vårt barn, men inte vårt

¹²⁶ Beek och Schofield, 2004.

¹²⁷ Bowlby, 1994.

¹²⁸ Beek och Schofield, 2004.

biologiska” och ”fosterdotter” till sin omgivning. Några familjer berättar bara för sin närmsta omgivning att barnen är familjehemsplacerade. Men om någon frågar så berättar de att barnen är familjehemsplacerade. Två av familjerna har varit med om att personer har trott att de är mor- eller farföräldrar, vilket familjehemmet då dementerat och sagt att ”Nej, de är våra”. Många av barnen kallar familjehemsföräldrarna för mamma och pappa. I flera familjer kallar de biologiska barnen de placerade barnen för bonussyskon eller syskon. Vi anser att detta bidrar till en känsla av familjetillhörighet hos barnet. Familjerna har inte styrt vad barnen ska kalla dem, utan det har barnen valt själva. Familjerna säger att barnen har tagit efter de biologiska barnen.

Medlemskap i familjen ger barnet tillgång till de normer och värderingar som familjelivet bygger på. Barnet får något att identifiera sig med och kan vända sig till familjen för känslomässigt och praktiskt stöd i livet¹²⁹. Bowlby (1994) säger att barnets tidiga anknytningsmönster är grunden för kommande relationer i livet. Barnet skaffar sig inre arbetsmodeller kring hur samspelet i en relation går till¹³⁰. De anknytningsbeteenden som uppstår i barndomen kan komma att följa individen under uppväxten och hur man blir som anknytningsperson till sina egna barn¹³¹. En familj berättar att deras agerande gentemot barnen är det som styr vilka normer och värderingar barnet kommer få. Flera familjer säger att familjerna förmedlar sina normer och värderingar till barnen i vardagssituationerna. Det faller sig naturligt att barnen får de normer och värderingar som resten av familjen har, eftersom att de har samma regler och behandlas som resten av familjemedlemmarna. Ett par av familjerna säger att barnen är i en formbar ålder, vilket bidrar till att de lättare tar efter familjens värderingar. En av familjerna som haft äldre barn placerade berättar att de inte har varit lika lätt att forma. Detta styrks av Broberg (2006) som skriver att barn som placeras tidigt har lättare att känna familjetillhörighet och utveckla trygga anknytningsmönster till de nya omsorgsgivarna än vad det är för barn som placeras vid äldre ålder¹³². Familjerna har trots att barnet varit äldre visat vilka värderingar de har. Samtliga informanter tycker att det är bra att barnen får samma värderingar som resten av familjen. Vi tror att det resonemanget har sin grund i att familjerna har lättare att uppleva barnet som en del i familjen om det har samma värderingar som resten av familjen.

Alla familjer utom en tror att kontakten med de placerade barnen skulle fortsätta även om placeringen avbröts. En av familjen tar upp den känslomässiga relationen som har utvecklats till barnen under placeringens gång. De har haft barnen i sitt hem och levt nära dem, så om placeringen skulle brytas skulle de inte kunna stänga av känslomässigt. Familjehemsföräldrarna säger att de inte vill bli av med barnen och i två av familjerna har även de biologiska föräldrarna uttryckt sig positivt till en fortsatt kontakt med familjehemmet. De betraktar familjehemmet som ett bra stöd som är viktigt för barnen att få behålla.

Anderssons (2008) studie visar att många av barnen (68 %) tror att deras liv skulle ha blivit sämre om de inte varit placerade i familjehem. Att få känna tillhörighet i familjehemmet

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Broberg mfl, 2006.

¹³¹ Killén, 2009.

¹³² Broberg mfl, 2006.

beskrivs i studien som en framgångsfaktor. Eftersom vi inte har pratat med några barn i vår studie har vi inga belegg för att detta stämmer in även på dem. Men när vi hört om den utveckling som har skett hos många av barnen under placeringens gång, så tror vi att många av barnen i studien kommer vara positiva till placeringen när de blir äldre.

7.6 Stöd

Löfstrand (2009) kommer i sin licentiatavhandling fram till att tillgänglighet och respons från det professionella fältet är avgörande för att familjehemmen ska ta emot ett uppdrag. Vår studie har kommit fram till samma resultat, informanterna uttrycker att det är mer betydelsefullt att veta att Familjehemsgruppen finns tillgänglig när de behöver dem än att ha kontinuerlig tät kontakt. En familj berättar att de vet hur de tar hand om barn att det är samma med ens biologiska barn som med placerade barn, skillnaden med placerade barn är att det finns många faktorer runt omkring att ta hänsyn till. De berättar att det är värdefullt att kunna ringa till Familjehemsgruppen för att få råd om hur de exempelvis ska bemöta de biologiska föräldrarna.

Stöd är en rättighet för alla familjehem¹³³, men hur det utformas är upp till kommunerna förutsatt att tiden mellan träffarna inte överstiger sex månader. En familj i vår studie berättar hur värdefullt det är att veta att Familjehemsgruppen finns kvar, även mellan inbokade träffar. Familjerna är nöjda med hur kontakten ser ut med Familjehemsgruppen, däremot önskar de mer kontakt med andra familjehem. De skulle vilja utbyta erfarenheter med andra familjehem om hur de har hanterat svåra situationer. Löfstrand (2009) kommer i sin studie fram till att det från familjehemmens sida är oerhört viktigt att få respons på det jobb de lägger ner för att stimuleras till att vilja fortsätta med sitt uppdrag¹³⁴. Informanterna i vår studie skulle även vilja ha ett utbyte med Familjehemsgruppen om hur rutinerna kan utvecklas. De anser att de som familjehem besitter en gedigen kunskap som kan vara till nytta för andra familjehem samt för socialtjänsten.

Lindberg (2003) skriver att han har positiva erfarenheter av att handleda familjehem i grupp, en handledningsgrupp besitter mycket kunskap och erfarenheter som kan tillvaratas. För att detta ska kunna ske så är det viktigt med en tydlig struktur och ett syfte med handledningen. Till skillnad mot enskild handledning hemma hos familjehemmen så är det i grupphandledning viktigt att handledaren *”ställer mer processinriktade frågor, håller mer på yttre struktur och gränser mellan fikapaus och handledning”*¹³⁵. Familjehemmen i vår studie har varit positiva till extern handledning, de som har erbjudits detta har dock varit missnöjda med genomförandet. De efterlyser mer strukturerade träffar där de får konkreta tips på hur de kan handla i situationer som uppstår. Lindberg (2003) skriver vidare att familjehem som är ovana vid handledning har svårt att formulera några mål för handledningen, ofta önskar de någon som kan tala om vad de ska göra. Vi tror att det har att göra med att många familjehem i början är osäkra i sin roll.

¹³³ Erman, 2003.

¹³⁴ Löfstrand, 2009.

¹³⁵ Lindberg, 2003 s 37.

I början så viste ju inte vi någonting, vi hade ingen aning om hur det var att vara familjehem, vi viste ju inte ens att man fick betalt, vi visste ingenting, att vi fick kläder, ingenting.

Lindbergs syn på sin uppgift som handledare är att göra familjehemmen medvetna om de erfarenheter och tankar som de redan har men kanske inte har satt ord på. Han vill även diskutera konsekvenserna av val som görs och erbjuda alternativ. Vi tror att grupphandledning kan vara väldigt värdefullt för att hjälpa familjehem i anknytningsprocessen. I de sju intervjuer vi har genomfört har det kommit upp sätt att hantera distanslöshet hos barn, svårigheter med kroppskontakt, svårigheter med ögonkontakt och avstängning från verkligheten. Familjerna som har upplevt detta har alla funnit sätt att hantera det på och har alla kunnat se stora förändringar av barnens beteende. Vi tror att dessa erfarenheter skulle kunna vara värdefulla för familjehem som upplever liknande problem, både som konkreta tips på vad som kan göras och som lugnande exempel på att beteende kan förändras till det bättre.

Den information familjerna har fått om barnet tycker alla utom en varit bra och de upplever inte informationen som överväldigande. Den familj som inte varit helt nöjd hade önskat mer information om barnens ursprung. Att familjehemsföräldrarna i vår studie inte upplevt informationen de fått som överväldigande tolkar vi som att familjehemmen varit väl förberedda när de gått in i uppdraget och fått den information som man kan förvänta sig. Vi tolkar detta som att det delvis beror på att Familjehemsgruppen gör ett gediget arbete innan placeringen, men även att Familjehemsgruppen under placeringen har täta uppföljningar och förbereder familjerna på de situationer som kan uppstå. En av familjerna upplever det som positivt att familjehemssekreteraren har ställt krav på dem och vågat ställa svåra frågor:

De har belyst många frågor som man kanske inte själv vill tänka på, men som är bra att tänka på.

Lindberg (2003) skriver att som handledare ingår en viss jour som för honom främst har bestått av telefonsamtal men även besök hos familjehem på kvällar och helger. Att handledare finns tillgänglig på kvällstid är något våra informanter inte har haft tillgång till men hade önskat sig. Familjehemmen i vår studie har varit hänvisade till socialjouren på kvällar och helger som inte består av de familjehemssekreterare de har dagtid. En familj uttrycker att de inte vill ringa till jouren med frågor som uppstår på kvällar och helger, eftersom de inte anser att socialjouren är insatta i deras fall:

När våra (familjehemssekreterare) har gått hem så är man lite utlämnad. /.../ man hade velat ha nån där man kan ringa två på natten, behöver inte ringa någon jour man inte känner.

Vi tror inte att familjen skulle ha något emot att vända sig till socialjouren med rent praktiska frågor. Men de frågor som uppstår efter kontorstid har varit av mer personlig karaktär. Vi tror att det är viktigt att familjehemmen kan få råd och stöd när svåra situationer uppstår oavsett tid på dygnet. När stressfulla situationer uppstår är anknytningsbeteendet som mest aktivt¹³⁶, det är därför viktigt att familjehemsföräldrarna snabbt kan få råd och stöd så att de helhjärtat

¹³⁶ Bowlby, 1994.

kan fokusera på barnet. Om familjehemmet samtidigt skall fokusera på andra så riskerar deras förmåga att vara tillgängliga och reflexiva att minskas.

En familj berättar att det läggs för mycket ansvar på dem som familjehem när det gäller att fatta svåra beslut som rör barnet. Vi tolkar inte detta som att beslutet i sig är svårt för familjehemmen, utan som att de inte fått tillräckligt stöd i att förstå sin roll. Det kan även handla om att det inte klargjorts från socialtjänstens sida vilket ansvar som finns hos de som familjehem, gentemot biologiska föräldrar och socialtjänsten. En familj tar upp att de först uppfattade det som jobbigt att en familjehemssekreterare var rak och ställde krav på dem. Men i efterhand har de uppfattat det som positivt, att familjehemssekreteraren klargjorde och förberedde dem på aspekter av deras uppdrag som kunde bli svårt. Vi tror att en viktig faktor för att familjehemmet skall kunna erbjuda barnet familjetillhörighet är att de vet sina rättigheter och sina skyldigheter. Socialtjänsten i vissa kommuner erbjuder familjehemmen utbildning i BBIC, där det bland annat tas upp genomförandeplan och vårdplan som kan vara till nytta för att strukturera upp vem som ansvarar för vad. Vi tycker att BBIC- utbildning eller liknande utbildning bör ges till samtliga familjehem i Sverige, då de vi träffat, har varit nöjda.

Det är svårt att lära någon hur man knyter an, eftersom anknytningsbeteende är något vi har med oss från barndomen ¹³⁷. Alla utom ett familjehem uttrycker inte någon önskan om utbildning i anknytning utan anser sig ha det barnen behöver oavsett om de är biologiska eller placerade barn. Vi anser dock att socialtjänsten kan underlätta arbetet med förändring av anknytningsmönstren genom att ge familjehemmen stöd i praktiska frågor och stärka dem i sin föräldraroll. Familjehemmen ges på detta vis möjlighet att fokusera på barnet, deras fokus behöver inte splittras mellan barnet och kringliggande saker såsom kontakt med biologiska föräldrar och juridiska dilemman. Familjehemsgruppen underlättar familjehemmens process att stötta barnen i deras utveckling av nya anknytningsmönster genom att erbjuda praktiskt stöd och hårbärgera svåra känslor. Det ger familjehemmen optimala förutsättningar att vara tillgängliga, reflexiva, erbjuda familjetillhörighet och stärka barnens självförtroende och självständighet, därigenom erbjuds barnen en trygg bas.

¹³⁷ Killén, 2009.

8. Slutdiskussion

Vi har kunnat se att barnen i vår studie har haft stora möjligheter att förändra sina anknytningsmönster under tiden de varit placerade i familjehem. De har även haft förmågan att utveckla trygg anknytning till familjehemmen, detta oberoende av om deras beteende i början tydde på ett otryggt anknytningsmönster eller ej. De barn som från början uppvisat ett tryggt anknytningsmönster har fortsatt att ha detta även i familjehemmet. Barnen har utvecklat vissa sociala förmågor som tidigare saknades, detta kan delvis förklaras av att de blivit äldre. Det kan även bero på att familjehemmet har erbjudit en möjlighet att utveckla styrkor och arbetat med att förbättra svagheter. De barn som uppvisade tecken på otrygga anknytningsmönster i början av placeringarna har visat på störst förändringar. När barnen kom till familjehem som erbjöd dem trygghet skedde stora förändringar, barnen blev tryggare och utvecklade nya anknytningsbeteenden.

De barn som har visat på störst förändring av sina anknytningsbeteenden återfinns i de familjer som på ett aktivt och uttalat sätt arbetat med att förändra de beteenden de ansett varit avvikande. Vi har kommit fram till att familjehemmens reflexiva förmåga, hur de benämner saker som positiva eller negativa, påverkar om beteendet upphör eller kvarstår. Vi har kommit fram till att stora förändringar är möjliga, men vill poängtera att det till stor del handlar om hur mycket tid och engagemang familjehemmen investerar i barnen. Det räcker inte med att barnen kommer till en ny miljö för att en förändring av anknytningsbeteenden och i förlängningen anknytningsmönstren ska ske. Den nya miljön behöver innehålla engagerade vuxna, med en mängd färdigheter, som kan ta till sig barnet. De färdigheter Beek och Schofield (2004) tar upp speglar många av de nödvändiga färdigheterna. Vi hävdar dock inte att detta är det enda sättet som fungerar för att utveckla trygg anknytning, men det är ett av dem.

Ett resultat från studien som inte är knutet till syftet men som vi anser vara intressant är det faktum att den vanligaste placeringsåldern inom familjehemsvården i Sverige år 2008 var 13-17 år. De biologiska föräldrarnas betydelse för barnet stärktes i och med ”Barn i krisprojektet”¹³⁸ och BBICs¹³⁹ införande i Sverige. Det innebär att socialtjänsten ser det som värdefullt för barnet att bo med sina biologiska föräldrar, vilket vi tror har påverkat den höga placeringsåldern. Broberg (2006) säger att det är lättare att förändra anknytningsmönster ju yngre barnet är. Utifrån detta ställer vi oss frågan om 13-17 är en optimal placeringsålder och om barn inte borde placerats tidigare? Belägg för att placering vid tidig ålder är att föredra finns även hos Bowlby (1994) som säger att anknytningsbeteendet under de första levnadsåren är beroende av anknytningspersonens beteende. Under uppväxten kommer barnets anknytningsmönster att utvecklas från en relation till anknytningspersonen till en del av barnets personlighet. Barnombudsmannen (2007) framhåller WHO:s princip att tidiga insatser för att främja spädbarns psykiska hälsa och utveckling är av central betydelse för

¹³⁸ Cederblad, 2005.

¹³⁹ Se bilaga 3.

folkhälsoarbetet och en mycket lönsam investering i både barns, ungdomars och vuxnas hälsa och välbefinnande¹⁴⁰. Vi anser diskussionen om placeringsåldern relevant då ett tryggt anknytningsmönster i barndomen är avgörande för individens förmåga att utveckla positiva relationer i vuxenlivet. Att bryta och ersätta en otrygg anknytning är alltså viktigt. Familjehem har större chans att ersätta en otrygg anknytning när det fortfarande är ett anknytningsmönster och det otrygga anknytningsbeteendet inte har hunnit internaliseras till att bli en del av barnets personlighet. Att barnen bor hemma längre innebär att de får allt tyngre problematik med sig när de väl placeras och familjehemmen får ett tyngre arbete¹⁴¹.

För att återkoppla till vår förförståelse; Vi anser att vår delvis delade förförståelse har varit en styrka då uppsatsen har fått ett bredare fokus. Vår förförståelse har haft betydelse för de resultat vi valt att lyfta upp och de slutsatser vi dragit. Vi hade en positiv uppfattning av familjehemsvård innan vi började med uppsatsen och detta har troligen bidragit till att tonen i uppsatsen är positiv. De paralleller som dras till annan forskning i analysen syftar till att underbygga de resultat vi fått fram.

8.1 Förslag för vidare forskning

- Att studera ytterligare faktorer som kan ligga till grund för att barn utvecklar en trygg anknytning till sitt familjehem.
- Att studera hur samarbetet mellan familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar kan stärkas för att gynna barnens utveckling.
- Att studera orsakerna till att det dröjer med placeringar av barn som växer upp i destruktiva miljöer.

8.2 Konklusioner och slutord

Det vi frågade oss i vårt syfte var om anknytningsmönster går att förändra. Vi anser att våra resultat styrker det Beek och Schofield (2004) kommer fram till i sin studie. Att familjehems förmåga att erbjuda barn tillgänglighet, reflexivitet, familjetillhörighet, öka barnets självständighet och självförtroende påverkar barns anknytningsmönster. Familjehemmet har genom dessa förmågor möjlighet att erbjuda barnet en trygg bas utifrån vilken barnet kan utvecklas och förändras. Tecken på otrygg anknytning kan övergå till tecken på trygg anknytning.

Våra resultat kring familjehemmens uppfattning av det stöd de behöver visar att det primära stödbehovet består av; tät kontakt i början, hög tillgänglighet och ekonomiskt stöd i form av att gå ner i arbetstid. Detta gör att familjehemmen får möjlighet att ta till sig barnen och fokusera på deras behov. Majoriteten av familjerna anser sig ha fått det stöd de behövt för att klara uppdraget som familjehem.

Mot bakgrund av våra resultat kring möjligheten att förändra anknytningsbeteenden och vikten av att utveckla trygga anknytningsmönster, anser vi att det finns en risk med att låta barn bo kvar för länge i sina biologiska familjer som inte har möjlighet att ge barnen en trygg anknytning. Om barnet sedan placeras vid senare år i ett familjehem har barnet svårare att

¹⁴⁰ Barnombudsmannen, 2007.

¹⁴¹ Rulander, 1994.

ändra sina anknytningsmönster. Många av våra informanter har sagt att de arbetar mycket med att hjälpa barnen att utveckla en positiv relation till föräldrarna. Vi anser därför inte att familjehemsplacering bör ses som en motsats till att utveckla god relation till de biologiska föräldrarna. Familjehemmen kan vara ett stöd för både barnen och de biologiska föräldrarna samtidigt som de ger barnen möjlighet att ändra sina anknytningsmönster, något som kan gynna dem senare i livet.

Referenser

- Andersson, G (1984): *Små barn på barnhem*. Psykologiska institutionen, Lunds Universitet.
- Andersson, G (2008) *Utsatt barndom - olika vuxenliv: ett longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård*. Stockholm : Allmänna Barnhuset 2008:2.
- Angel, G (2010-03-15): *Vad är en familjehemsgrupp?* Mejlkorrespondens.
- Barnombudsmannen (2007): Klara, färdiga, gå - om de yngsta medborgarna och deras rättigheter. www.bo.se [2010-03-30]
- Beek, M., Schofield, G (2004): *Providing a Secure Base in Long-term Foster Care*. London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF).
- Bowlby, J (1994): *En trygg bas – kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Natur och kultur.
- Cederblad, M (2005): *Källan till en chans - Nationell handlingsplan för den sociala barn och ungdomsvården*. SOU 2005:81.
- Dahl, A (2010-03-15): *Vad är en familjehemsgrupp?* Mejlkorrespondens.
- Dahlberg, C., Forssell, A (2006): *BBIC i praktiken- att knäcka koden*. Studentlitteratur AB.
- Dalen, M (2007): *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Erman, M (2003): *Barnet och familjehemmet. En handbok om socialnämndens ansvar*. Svenska Kommunförbundet. Stockholm: Katarina Tryck AB.
- Familjevårdens Centralorganisation: *Familjehem, jourhem och kontaktfamilj/person*. http://www.faco.nu/pdf/om_familjehem.pdf [2010-01-12]
- Goldberg, S (2000): *Attachment and Development*. New York: Oxford University Press.
- Gregow, T (2009): *Sveriges rikes lag*. Norstedts Juridik AB.
- Havnesköld, L., Risholm Mothander, R (2005): *Utvecklingspsykologi- psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber AB.
- Killén, K (2009): *Barndomen vara i generationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kälvesten, A-L., Meldahl, G (1982): *Familjepsykologi - en handledning i intervju och tolkningsmetodik*. Stockholm: Liber.
- Larsson, S (2005): *Kvalitativ metod – en introduktion* i Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K (red.) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Löfstrand, I (2009): *Professionellt föräldraskap - Samhälleliga förutsättningar för familjehem för tonåringar*. Luleå: Universitetstryckeriet.

Mattsson, T (2006). *Barnet som subjekt och aktör. En rättslig studie om barn i familjehem*. Västerås: Edita.

Nationalencyklopedin (2010-04-01): Sökord- *internalisering*.

Nordin, H (2003): *Permanent eller tillfälliga placeringar? Om lag och verklighet vid flyttningsförbudsbestämmelsens tillämpning*. Rapport i socialt arbete nr. 106-2003. Edsbruk: Akademitryck AB.

Rulander, L (1994): *Motion 1993/94:So251 Familjehemsvården*.

Sundell, K., Thunell, M (1997): *Att arbeta som familjehem*. FoU-Rapport, Stockholm: Tryckgruppen.

Socialstyrelsen (2006): *Grundbok - Barns behov i centrum*. Art.nr 2006-110-7

Socialstyrelsen (2009): *Barn och unga – insatser år 2008. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Artikelnummer: 2009-125-20.

Tilander, K., Westberg, M (2010): *Att lära av fosterbarn-åtta års arbete med intervjuer med före detta fosterbarn*. Stiftelsen allmänna barnhuset 2010:1.

Thomassen, M (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis - introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups utbildning.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2010-01-13]

Bilagor

Bilaga 1 – informationsbrev

Hej!

Vi heter Sofia Lindberg och Emelie Karlsson, vi läser vår sjätte termin på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet och ska nu skriva C-uppsats, under perioden 19/2-29/4 2010.

Vår studie handlar i korta drag om anknytning i familjehem, där vi vill ha er bild av hur det var att skapa en relation till det placerade barnet. Vi kommer även ställa frågor kring barnets beteende i början av placeringen och hur det har förändrats över tid. Vi vill ha er bild av vad som är viktigt för en lyckad placering samt vilket stöd ni behövt, och vilket stöd ni fått från Familjehemsgruppen.

Varför ska just jag vara med?

Familjehem gör en viktig insats för barn som växt upp under svåra förhållanden. Därför är dina erfarenheter som familjehemsförälder väldigt viktiga för oss i vår studie och vi vill gärna ha med just dina åsikter i vår uppsats. Genom att ställa upp så bidrar du till att öka kunskapen kring familjehemmens roll i placerade barns utveckling. Om du under studien skulle känna att du inte längre vill delta så kan du när som helst utan att behöva ange något skäl välja att avbryta ditt deltagande. Du har då rätt att välja om de uppgifter vi dittills samlat in får återges i studien eller inte.

Vad innebär det att tacka ja?

Vid intervjutillfället besöker vi er i ert hem och det är viktigt att vi kan sitta enskilt. Intervjun kommer att ta cirka 1.5 timme och genomförs utifrån en intervjuguide. Vid intervjun kommer vi ha en bandspelare för att vi ska kunna lyssna på intervjun i efterhand och citera ordagrant samt sammanfatta delar av intervjun. Eftersom studien görs i utbildningssyfte så utgår ingen ekonomisk ersättning, däremot bjuder vi på hembakat fikabröd vid intervjutillfället. Alla informanter får även ett var sitt exemplar av den färdiga uppsatsen.

Vår studie följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket för dig innebär att:

- Du blir tydligt informerad om vårt syfte med studien. Du kommer få ta del av studien innan den publiceras på Göteborgs universitets hemsida (GUNDA).
- Vi inte använder några upplysningar utan ditt samtycke.
- Du är anonym i uppsatsen. Vi avidentifierar alla våra informanter som får fingerade namn.
- Uppgifterna vi får tillgång till genom studien inte kommer att användas till något annat än till denna C-uppsats.

Med vänliga hälsningar

Emelie & Sofia

Bilaga 2- Intervjuguide

Bakgrund

Vill ni berätta hur det kommer sig att ni valt att bli familjehem?

Hur länge har ni varit familjehem?

Hur många och hur långa placeringar har ni haft under den tiden?

När placerades det här barnet? Vilken ålder hade det då? Varar placeringen idag?

Vill ni berätta hur kontakten ser ut med barnets biologiska föräldrar/släkt? Både för er del och barnets del.

Har ni egna barn? Hemmaboende?

Har ni någon gång upplevt att det varit svårt att utveckla relation till barnet? Att anknytningen varit problematisk? Om ja, vill ni berätta om det tillfället? Vad tror ni att det beror på? Hade ni behövt någon form av stöd för att kunna bemästra det bättre?

Tillgänglighet

Kan ni berätta hur ni upplevde den första tiden av placeringen?

Hur reagerade barnet i början av placeringen när ni lämnade det ensamt, om ni exempelvis lämnade rummet? Ihop med en främmande person? Hur reagerar barnet nu i liknande situationer?

Hur blev besöken med föräldrarna i början av placeringen?

Vill ni berätta hur det var vid mat och läggdags i början av placeringen? Hur reagerade barnet?

- oroligt, ängsligt, klängigt.

Hur upplevde ni kontakten med barnet under den första tiden?

- Var barnet kontaktsökande/drog sig undan?
- Hur har ni sökt kontakt med barnet? Har det blivit lättare eller svårare under placeringen?

Hur tänker ni kring framtiden, finns ni i barnets liv om 10 år? Om ja hur visar ni det för barnet?

Reflexivitet

Hur uttryckte barnet sina behov ex, tröst, mat och sömn i början av placeringen? Har det förändrats och i så fall hur?

Har det varit lätt eller svårt att tyda vad barnet ville? Har det blivit lättare eller svårare under tiden?

Tycker ni att ni har fått veta tillräckligt mycket om barnet och dess uppväxt för att kunna hjälpa barnet att sätta ord på sina upplevelser?

- Hur tacklade ni den informationen ni fick? Blev det överväldigande?

Självförtroende

Upplevde ni att barnet vågade utforska världen på egen hand i början av placeringen? Har barnet blivit mer eller mindre självständigt under placeringstiden?

Hur gör ni för att öka barnets självförtroende?

- Hur uppmuntrar ni barnet att utveckla sina styrkor? Hantera misslyckanden?

Har barnet några fritidsaktiviteter?

Känner ni att ni kan ge den tid ni skulle vilja till barnet?

- Tid att lyssna på barnet?

Har ni funderat på hur ni kommer att förhålla er till barnets ursprung?

- Ser ni det som värdefullt för barnet att känna till dess ursprung?
- Hur förhåller ni er till de biologiska föräldrarna?
- Hur tänker ni kring de frågor som skulle kunna dyka om kring barnets ursprung? Ska ni berätta/ överlåter till barnsekreteraren att berätta?

Självständighet

Hur visade barnet att han/hon behövde er hjälp i början av placeringen? Har det mönstret förändrats?

- Sökte barnet er uppmärksamhet, hur?
- Var barnet undvikande i sitt beteende?

Hur söker barnet stöd från andra vuxna? Vill ni ge exempel?

Hur interagerar barnet med andra barn? Vill ni ge exempel?

- Vid fritidsaktiviteter?

Hur ser ni på barnets framtid när det gäller val och mål i livet?

- Hur uppmuntrar ni barnet att utveckla egna intressen och gå sin egen väg i livet?

Känner ni att det är ett tålamodskrävande uppdrag?

- Om ja, känner ni att ni har det tålamod som krävs av er?

Familjetillhörighet

Hur presenterar ni barnet för er omgivning?

Hur presenterar ni era normer och värderingar för barnet? Tycker ni att det är viktigt att barnet får samma värderingar som er?

Tror ni att kontakten med barnet skulle fortsätta om placeringen avbröts?

Stöd

Vilket stöd upplever ni att ni behövt/behöver för att klara ert uppdrag som familjehem? Har ni fått det stöd ni förväntade er av Familjehemsgruppen?

Vad består stödet i? Tycker de att det har varit tillräckligt med stöd?

Var det tätare kontakt med Familjehemsgruppen i början av placeringen än vad det är nu? Upplever ni att det är bra eller dåligt, varför?

Upplever ni att stödet har förändrats över tiden som placeringen har pågått? Hur? Vad tror ni att det beror på?

Känner ni att det är något Familjehemsgruppen skulle kunna gjort annorlunda?

Har ni fått extern handledning? Vad tycker ni om det? Är det något ni efterfrågat men inte fått?

Har ni fått gå en utbildning/fått information i hur ni kan bemöta det placerade barnet under den första tiden?

Har ni fått stöd från någon annan än Familjehemsgruppen?

- Släkt? Familj?
- Andra professionella så som BIM, familjecentrum, BUP?

Avslut

Hur tycker ni att det var att bli intervjuade? Var det ungefär de frågorna ni hade tänkt er, eller trodde ni att ni skulle få en fråga som ni inte fått?

Bilaga 3- BBIC

BBIC är en svensk version av det brittiska ”Integrated Children´s System”, som översatts och omformats till svenska förhållanden. ”Integrated Children´s System” växte fram i England på 1980-talet för att forskningsstudier visade att barn som växte upp i familjehem och på institutioner i högre grad riskerade att drabbas av en negativ utveckling jämfört med barn som växte upp med sina biologiska föräldrar. Placerade barn visade sig till exempel ha större psykiska och fysiska hälsoproblem och fler brister i skolgången än normalpopulationen barn. Som vuxna löpte de större risk att hamna i kriminalitet samt arbets- och bostadslöshet.¹⁴²

Looking After Children System (LACS) växte fram som ett initiativ från den brittiska regeringen som ville hitta ett bra uppföljningsinstrument för barn som placerats i familjehem eller på institution. Utifrån utvecklingspsykologin kom man fram till sju grundläggande universella behovsområden som bidrar till barns positiva utveckling oavsett familjens och barnets etniska och kulturella tillhörighet. De sju behovsområdena är: hälsa, utbildning, identitet, familj och sociala relationer, socialt uppträdande, känslö- och beteendemässig utveckling samt att klara sig själv. I förhållande till barnets behov ställde man föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov samt barnets familj och miljö. Föräldrars förmåga blev 6 områden: grundläggande omsorg, säkerhetsaspekter, känslomässig värme, vägledning, och gränssättning, stimulans samt stabilitet. Barnets familj och miljö innefattar: familjens bakgrund och hur den fungerar, familjens nätverk, boende, arbetssituation, ekonomi, familjens sociala integrering samt resurser i den närmaste omgivningen. De tre områdena bildar varsin sida i en triangel vars syfte är att fungera som en ram till alla faktorer som påverkar barns utveckling. LACS länkades sammans med Assessment Framework som är en utredningsmodell byggd på en studie om hur barns utveckling påverkas om föräldrarna har psykisk ohälsa, alkohol- och narkotikamissbruk eller om det finns våld i familjen. Tillsammans bildar de ett heltäckande system för utredning, planering och uppföljning av den sociala barnavården, The integrated Children´s System (ICS).¹⁴³

I och med att JO och riksdagens revisorer riktade stark kritik 1991/1992 mot den Svenska familjehemsvården fick Socialstyrelsen ett uppdrag av regeringen att stärka och utveckla familjehemsvården. Det ledde fram till Dartingtonprojektet (1995-1997) som byggde på material hämtat ur LACS. Dartingtonprojektet föll väl ut och man ville testa LACS i sin helhet och BBIC växte fram 1999-2005. En av ambitionerna med BBIC är att öka teoriansknytningen i det praktiska arbetet. Ett av de övergripande målen för utvecklingsarbetet är att stärka barnets ställning i den sociala barnavården och att ge de barn och ungdomar som är föremål för socialtjänstens insatser lika goda möjligheter som samhällets övriga barn att utvecklas väl. Ett annat mål är att skapa en nationell enhetlighet i sättet att utreda.¹⁴⁴

¹⁴²Socialstyrelsen, 2006.

¹⁴³Ibid.

¹⁴⁴Dahlberg, C., Forssell, A. 2006.

145

¹⁴⁵ Socialstyrelsen, 2006.